

II. Dünya Savaşı'na Giden Süreçte Bir Mülakat Işığında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Uluslararası İlişkiler Üzerine Görüşleri

Views of Ghazi Mustafa Kemal Atatürk on the International Affairs Under the Light of an Historical Interview Through the Second World War

Murat YÜMLÜ

Bartın Üniversitesi, Rektörlük,
Ortak Dersler Bölümü, Bartın,
Türkiye

Bartın University, Rectorate,
Department of Common Courses,
Bartın, Turkey

öz

1920'li ve 1930'lu yıllarda Milletler Cemiyeti ile birkaç pakt ve protokol altında barışçıl ilişkilerin dengesini korumaya çalışan görece başarılı denemeler uzun erimli kazanımlar sağlayamamışlardır. Bu nedenle, silahsızlanma etrafında süren tartışmalar çok hızlı bir biçimde dünyanın ana gündem maddeleri haline gelmiştir. Bu dönemde, pek çok yeni gelişme arasında Japonya'nın Mançurya'yı işgalinden İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmeye başlamasına kadar bir dizi saldırılar ve saldırının tanımı etrafında Cenevre'de toplanan Silahsızlanma Konferansları 1930'lu yılların gündemini oluşturmuştur. Bu çalışmada genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün ABD'li gazeteci Gladys Baker ile gerçekleştirdiği röportajdaki ana temalar üzerinde durulmaktadır. Dönemin basın-yayın hayatında öne çıkan gazeteler ve dergilerden yararlanılarak incelenen bu röportaja Türkiye'nin geniş bir çerçevede ele aldığı barış ilkelerine dayalı dış siyasa perspektifinden bakılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Mustafa Kemal Atatürk, Gladys Baker, Silahsızlanma Konferansları, Milletler Cemiyeti, İki Savaş Arası Dönemde Türk Dış Politikası

ABSTRACT

During the 1920s and 1930s, relatively successful efforts to keep the balance of peaceful relations under the League of Nations and a few pacts and protocols had not been capable of supplying the long-term achievements. Therefore, the main discussions around the disarmament had started to make the main headlines in a very rapid way. During these years, a bunch of invasions including the Japanese occupation of Manchuria to the invasion of Abyssinia by Italian forces and the Disarmament Conferences at Geneva and Paris in 1932 and 1933 around the question of defining the attacks had constituted the main agenda of the 1930s. This study takes on the main themes which emerged through the interview of American journalist Gladys Baker with Ghazi Mustafa Kemal Ataturk as the founder and the first president of Republic of Turkey. By applying to the primary and secondary sources covering the newspapers and the journals, the study aspired to approach to the interview from the angle of foreign policy based upon the principles of peace taken by young republic of Turkey within a larger framework.

Keywords: Mustafa Kemal Atatürk, Gladys Baker, Disarmament Conferences, League of Nations, Turkish Foreign Policy during the Interwar Period

Giriş

İkinci Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin işitildiği bir dönemde, dünya siyasetinin ve uluslararası ilişkilerin gündeminde revizyonizm ve statüko kavramları belirgin bir yer kaplamıştır. Bu iki kavram I. Dünya Savaşı ile II. Dünya Savaşı arasındaki uluslararası ajandanın ana başlıklarını oluşturmuştur.

1929 yılının Ekim ayında başlayan ve gelişmiş sanayi ülkelerinden dünyanın çevre ülkelerine yayılan küresel iktisadi buhran, Birinci Dünya Savaşı'nın ve bu savaş sonlarında ortaya çıkan küresel salgının (İspanyol Nevazili) etkileriyle yeni bir dalgalanmanın yaşanmasına neden olmuştur. Dünyada sosyal, siyasi, ekonomik dalgalanmaların görüldüğü bu dönemin arka planında revizyonizm ve statüko kavramları arasında silahsızlanma kavramı da dikkat çekmektedir. Bu kavram 1920'lerden başlayarak hem Milletler Cemiyeti'nin hem de bu cemiyeti destekleyici yönleriyle dikkat çeken paktların ve uluslararası protokollerin gündeminde yer almıştır. Bu dönemde hem denizde hem de kara gücünde silahlanmanın sınırlandırılması (tahdit-i teslihat) çalışmaları kapsamında çeşitli konferanslar düzenlenmiştir.

Bu konferanslar arasında 1921 Washington Deniz Silahlarının Sınırlandırılması Konferansı, 1932'de Milletler Cemiyeti'nin merkezinin bulunduğu Cenevre'de toplanması planlanan, fakat başarısızlığa uğrayan Silahsızlanma (Terk-i Teslihat) Konferansı ve bir dizi uluslararası etkinlik yer almıştır. Konferanslar

Geliş Tarihi/Received: 26.07.2021

Kabul Tarihi/Accepted: 04.12.2021

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:
Murat YÜMLÜ
E-posta: myumlu@bartin.edu.tr

Atf: Yümlü, M. (2022). II. Dünya Savaşı'na Giden Süreçte Bir Mülakat Işığında Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Uluslararası İlişkiler Üzerine Görüşleri. *Turcology Research*, 73, 236-254.

Cite this article: Yümlü, M. (2022). Views of Ghazi Mustafa Kemal Atatürk on the International Affairs Under the Light of an Historical Interview Through the Second World War. *Turcology Research*, 73, 236-254.

Content of this journal is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

uluslararası alanda iş birliğinin artırılması düşüncesiyle önemli işlevler üstlenmişlerdir. Ülkeler arasındaki diplomatik kanalların kullanılma derecesini uluslararası organizasyonlar ve yüzyıllara dayanan modern uluslararası hukuk belirlemektedir. Bu uluslararası çerçevenin odağında yer alan Milletler Cemiyeti'nin (Cemiyet-i Akvam) geleceğiyle ilgili kaygılar 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin ardından yoğunlaşmaya başlamıştır. 1930'ların yükselen tansiyonu çevresinde bölgesel (mıntakavî) bir misak değerlendirmesi yapıldığında tüm Avrupa ve eski kıtanın etrafında savaş etkisinin ivme kazanmasından duyulan kaygılar açıkça dile getirilmiştir.

Genç Türkiye Cumhuriyeti bu dönemin şartlarını dikkate alırken I. Dünya Savaşı'nın hesaplaşmalarını yakından takip eden diplomasi etkinliğini sınırlı olanaklar içerisinde değerlendirmeyi amaçlamıştır. Bu kapsamda Türk dış politikasının ana ilkelerini akılcılık, gerçekçilik ve barışçılık politikaları oluşturmuş ve dış politikanın etkin bir diplomatik bakış açısının etrafında tasarlanarak hayata geçirilmesi hedeflenmiştir. Bu hedef doğrultusunda genç Türkiye Cumhuriyeti, aktif bir dış politikayla kamu diplomasisinin çeşitli öğelerini birlikte yürütmeyi denge unsuru olarak tasarlamıştır. Bu tasarımın ilımlı ölçülerde hayata geçirilen bir güvenlik konsepti ve ulusal kimlik ve aidiyet dengesine dayandırıldığı dikkat çekmiştir. Türkiye'nin bu dönemde dostluk ve barış antlaşmaları imzalayarak batıda ve doğuda sınır komşusu olduğu ülkeler etrafında ve bu ülkelerin nüfuz alanlarında kurduğu etkili diplomasi kanalları kurumsal birikimin, vizyonun ve barışçı yaklaşımların sonucunda geliştirilmiştir.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin nüfuz alanını miras alarak biçimlendirebileceği siyasaları anlamaya çalışırken aynı zamanda Birinci Dünya Savaşı sonrasında ortaya çıkan yeni koşulları da gözden geçirilmesi gerekmektedir. Bu koşulları kapsamlı biçimde etkileyen 1929 Dünya Ekonomik Krizi ve Avrupa'da yükselişe geçen revizyonizm karşısında Milletler Cemiyeti'nin etkinlik düzeyidir. Bu yönüyle olgular ve kurumların etkileşimi I. Dünya Savaşı sonrasında anti-Versay (Versailles) çizgisinin tetiklediği Avrupa revizyonizmini frenleyici işlev görmüştür. Bu etkinin kalıcı olup olmadığına dair tartışmalar geniş ölçüde bölgesel iş birliğine dayalı paktlar ya da dostluk antlaşmaları dizisiyle karşılanmıştır.

Bu bilgiler ışığında çalışmada 1930'ların ortalarında Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politika tasarımı ve bu tasarımın penceresinden Milletler Cemiyeti'nin uluslararası ilişkilerde çatışmaların çözümüne sağlayabileceği katkıyı ele alan değerlendirmelerle, Türkiye'nin bölgesel ve küresel barışta üstlendiği sorumluluklara ilişkin pek çok ayrıntının yansıdığı bir röportaj incelenmiştir.

Bu röportaj 1935 yılının mayıs ayı sonlarında Amerikalı gazeteci Gladys Baker tarafından gerçekleştirilmiştir. Röportajın izlenimleri edebi portreleme çerçevesinde ele alınabilecek ilginç ayrıntılar sunmaktadır. Bununla birlikte röportajın izlenimlerini de içeren ve Baker'ın gazetecilik hayatına dair kesitler sunan *I Had To Know (Bilmeliydim)* başlıklı anı kitabında; 1930'ların ortalarında Türkiye Cumhuriyeti'nde "yazarın" güvenlik gerekçesiyle takip edilmesi sürecinin belirsizliğine karşılık, dönemin sosyal hayatını ayrıntılarla ele alan bir anlatım da yer almaktadır (Baker, 1951: 34-53).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün değerlendirmelerinin yer aldığı bu kritik röportaj, ülkelerin dış politikası ve ülke içinde yönetim sürecine ilişkin çok çeşitli yönleriyle irdelenmesi gerektiren konu başlıklarının da bir araya getirildiği özgün bir örnek olarak kaydedilmiştir. Bu tür röportajların ulusal basındaki yankılanma biçimleri tarihsel bakış açısının farklı yönlerini keşfedebilmek ve ana eksende ülkenin dış politika yönelimini çözümlenmek açısından önem taşımaktadır. Röportaj çok kısa bir süre içinde pek çok gazetede yer almıştır. Bu kapsamda çalışmada ulusal basındaki örneklerde ve bu örneklerin kullanıldığı ikincil yazındaki çeşitli eserlerde vurgulandığı üzere, 1930'ların ortalarında genç Türkiye Cumhuriyeti'nin aktif ve barışçıl vizyonu destekleyen ilkeleri yakından takip edebilen dış politika çözümlenmesinin yapılması da amaçlanmıştır.

1930'ların uluslararası ilişkiler atmosferinin genel bir değerlendirmesi bu yıllarda ulusal basında yer alan haberlerden kolaylıkla izlenebilmektedir. Dünyada ekonomik buhranın ortaya çıkardığı daralmanın geride bırakılması için korumacı bir anlayışın yükselişe geçtiği, ülkelerin silahsızlanma stratejisine katılma sürecinin kesintiye uğradığı dönemde revizyonizm tehlikesi uluslararası düzeni sarsmaya başlamıştır. İtalya'nın Habeşistan'da süregelen yayılmacı hedefleri yolunda daha sert ve saldırgan bir tutuma yöneldiği dönemde Uzakdoğu'da yükselen revizyonizm Japonya'nın daha önce savaştığı Çin'e yönelmesi ve işgal planlarını genişletmesiyle yeni bir dünya savaşı tehlikesine karşı barışın önemi tekrar vurgulanmaya başlamıştır. Bu yönüyle dünya siyasi tarihinde 1930'lu yıllar revizyonizmin taşları tekrar yerinden oynatmaya başladığı kritik bir dönemdir.

Tarihsel perspektifi belirleyen olguları yansıtan ulusal gazeteler dünyayı sarsan, derin kaygıların yaşandığı sınır ihlali işaretleri ve saldırgan politikaların izlerini taşımaktadırlar. Ulusal basında röportajın yayımlandığı gazeteler arasında dönemin önde gelen pek çok gazetesinden örnekler verilebilir. Bu kapsamda *Ulus, Cumhuriyet, Akşam vd.* çeşitli gazeteleri öncelikle anmak gerekir. ABD'li gazeteci Gladys Baker'ın Gazi Mustafa Kemal Atatürk ile Dolmabahçe Köşkü'nde gerçekleşen ve 21 Haziran 1935'te yayınlanan röportajında genel çerçeveyi genç Türkiye Cumhuriyeti ve Avrupa ile küresel siyasetteki yeri ışığında dünya siyaset ajandasının öne çıkan konuları oluşturmuştur (Ulus, 21 Haziran 1935: 1, 3).¹

Röportajın gerçekleştirildiği yer Dolmabahçe Köşkü'dür. Çoğunlukla 21 Haziran 1935 tarihinde yayımlanan gazetelerde yer verilen bu bilgiye karşılık, Utkan Kocatürk alanında kapsamlı bilgiler sunan ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün siyasal kronolojisini araştıranlar için başvuru niteliği taşıyan çalışmasında genellikle atlanan bir noktaya değinmiştir. Kocatürk'ün aktardığı notlara göre (Kocatürk, 1999: 511) Gladys Baker'ın gerçekleştirdiği röportajın tarihi 1935 yılının haziran ayı sonları yerine, mayıs ayı sonlarına rastlamaktadır. Bu çalışmada "Atatürk'ün 25 Mayıs 1935'te Yalova'dan geldiği Büyükkada'da Baker'ı ilk defa kabul ettiği; aynı gece Dolmabahçe Köşkü'ne geçildiği ve 27 Mayıs 1935'te tarihi röportajın gerçekleştirildiği" belirtilmektedir.

Ulusal basında röportajı haber veren diğer bir gazete *Tan* Gazetesidir (Tan, 1935: 1).² Yine dönemin basınında dikkat çeken gazetelerden bir diğeri de *Kurun (Çağ)* gazetesidir. *Kurun*'da aynı tarihte yayımlanan haberde "Bir Yabancı Kadın Gazeteci Önderin Huzurunda" başlığına yer verilmiştir (Kurun, 1935: 1, 2).

1 Bk. Ek-1.

2 Bk. Ek-2.

Akşam gazetesi de röportaja yer veren gazeteler arasında yer almıştır. Bu röportaj gazetede ikinci sayfada görülmüş, fakat ilk sayfada -diğer gazetelerde de parçalar halinde sunulan- silahsızlanma konferansı görüşmelerinin ardından verilmesi dolayısıyla dünya barışını yakından ilgilendiren bu konferanslar gündeminden bağımsız bir haber olarak yansımamıştır. Bu röportajla ilgili haber metninde genel çerçeveye uygun olarak Avrupa'da diplomasi revizyonizm karşısında barışçıl çözüm yolları arayışını sürdürmesi gerektiği vurgulanmıştır (Akşam, 21 Haziran 1935: 2). Yine Anadolu gazetesinin "Atatürk'ün Acun İşleri ve Boğazlar Hakkında Diyevi" başlığıyla manşetten verdiği haber, Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Boğazların tahkimatının Türkiye'nin güvenliği açısından büyük önem taşıdığına dair değerlendirmesiyle başlamaktadır (Anadolu, 21 Haziran 1935: 2). Cumhuriyet Türkiye'sinin önemli basın kuruluşlarından Cumhuriyet gazetesinde aynı haber "Büyük Önder Beynelmile Vaziyeti Nasıl Görüyor: Amerikalı Gazeteci Gladis Baker'in Atatürk'le Mülakatı" başlığıyla verilmiştir (Cumhuriyet, 21 Haziran 1935: 1).

Cumhuriyet gazetesinin yayınladığı röportajın hemen girişinde özet niteliğinde bir değerlendirme yer verildiği dikkat çekmektedir: "Atatürk, boğazlar hakkında 'Türkiye muhtemel sulh bozguncularının birbirleri ile harp etmek için Boğazlardan geçmesine mâni olmaya mecburdur. Buna asla müsaade etmeyecektir' demişlerdir" sözleriyle aktarılan bu görüş, 1930'ların ortalarında Avrupa'nın ve uluslararası ilişkilerin gündeminde yer alan Boğazlar konusunun ivedilik kazanmaya başladığına işaret etmektedir. Avrupa kıtasının küresel siyasetin merkezinde yer alan Milletler Cemiyeti'nin kurulduğu yer olarak 1920'lerdeki ağırlığının yetersiz kaldığına ilişkin pek çok işaret görülmüştür. Aynı sırada 1930'larda değişmeye başlayan koşullar karşısında revizyonizm ve statüko tarafları arasında güçlü bir diplomasi platformuna ihtiyaç bulunduğu vurgulanmıştır.

Röportajda genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk Cumhurbaşkanı olarak Gazi Mustafa Kemal Atatürk'e Gladys Baker tarafından yöneltilen soruların bölgesel misaklar (mıntakavî misaklar), harp tehlikesi, harp tehlikesi karşısında Amerika" etrafında kurgulandığı dikkat çekmektedir. Konular arasında ayrıca "Milletler Cemiyeti, Türkiye ve Bolşeviklik ile Boğazlar rejimi" başlıklarına yer verilmiştir (Cumhuriyet 21 Haziran 1935: 1, 3) (Resim 1).

Bir gün sonra 22 Haziran 1935 tarihinde röportajın aslından çevrilmiş metnine Yeni Asır gazetesinde de yer verilmiştir. İzmir basınının önde gelen kuruluşlarından olan Yeni Asır gazetesinde, bir gün önce gazetelerde yer bulan yaklaşım dikkat çekmiştir. Asıl röportaj metninin çevirisi şeklinde verilen ve tüm basında mizanpaj farklılıklarıyla kullanılan satırlarda Avrupa ve dünya jeopolitik dengelerini etkileyen son gelişmeler irdelenmiştir. Yine bu dönemde uluslararası ajandanın ana gündemini oluşturan silahsızlanma, revizyonizm ve statüko doğrultusunda verilecek mücadelenin ilkelerine ilişkin önerilere yer verilmiştir.

Kuruluş felsefesinden yansıdığı üzere genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temel hedefi "barış" ilkesi etrafında kurgulanmıştır. Dış politika programında bölgesel ve küresel düzeyde realizm ilkesinin rasyonalizmle buluşturulmasına öncelik tanınmıştır. Röportaja güncel tehlikelere karşı dikkatli davranılması gerekliliği konusundaki uyarılar yön verirken, Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politika tutarlılığı arayışındaki yöntemsel yaklaşımının önemi de vurgulanmıştır.

1930'lara mercek tutulduğunda siyasi tarih literatürünün vurguladığı biçimiyle tehdit kaynağı sayılan ülkeler Avrupa'nın nabzını yükseltmeye devam etmiştir. İtalya, Almanya, Bulgaristan, Macaristan gibi ülkelerin revizyonizm ilkesinden değişen düzeylerde etkilendiği bu dönemde temel sorunsal yakın ve uzak geleceğe ilişkin endişelerin ortadan kaldırılması olmuştur. Bu konuda tüm ülkelerin, özellikle Milletler Cemiyeti'ne öncülük yapan İngiltere, Fransa, ABD gibi ülkelerin sorumluluğu dikkat çekmiştir. Bu bilgiden hareket edildiğinde çalışmanın odağında yer alan röportaj önemli bir tanıklık olarak kayda geçmiştir. Bu tanıklığın yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politika ilkelerinin anlaşılmasını da kolaylaştırması yönüyle tarihi özellikler sergileyen bir dış politika antolojisinin önde gelen mülakat arasında yer aldığı belirtilebilir. Bu bağlamda Gladys Baker'ın gerçekleştirdiği röportaj bütüncül bir bakış açısıyla vurgulanan Türk dış politikası stratejik tasarımına ilişkin bir vizyonun anlaşılması açısından olduğu kadar, 1930'lu yıllarda Türkiye Cumhuriyeti ve Amerika Birleşik Devletleri ilişkilerinin olumlu yansımaları açısından da önem taşımıştır.

Baker Röportajı Işığında Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Dış Politika Tasarımına İlişkin Notlar

Gladys Baker'ın gerçekleştirdiği röportaj Yeni Asır gazetesinin 22 Haziran tarihli nüshasında "Atatürk'le Mülakat: Atiden Bahsetmeyelim, Harp Tehlikesi Bulduğumuz Zaman da Vardır" başlığıyla yayınlanmıştır. Bu röportaj Türkiye Cumhuriyeti'ni hedefleyen tehdit unsurlarına yönelik vurguyla başlamaktadır. 1930'ların ortalarında hem iyimser hem de kötümser bir havanın estiği dönemde gerçekleşen röportaj olgu ve bağlamın dikkat çektiği ve I. Dünya Savaşı sonrası dönemde yaşanan silahlanma sürecine yönelik dikkatin irdelenmesi açısından önem taşımıştır.

Baker tarafından yöneltilen "Yakın bir atide harbin çıkmasının muhtemel olduğunu zannediyor musunuz?" sorusuna verdiği yanıtta Atatürk, uluslararası ilişkilerdeki dengelere bakıldığında fazlasıyla ihtiyatlı bir yaklaşımın gerekliliğini vurgulamıştır (Yeni Asır, 22 Haziran 1935: 1).

Türkiye Cumhuriyeti'nin Avrupa ve Asya jeopolitik dengeleri açısından taşıdığı öneme dikkat gösterilen röportajda, revizyonizmin agresif çizgisi ışığında sınır güvenliğinin ve toprak bütünlüğünün tehdit altında bulunmasına karşılık güçlü, yaptırım kapasitesini kullanabilen bir uluslararası örgüte duyulan ihtiyaca değinilmektedir. Türkiye, bu uluslararası iş birliğinin pivot ülkeleri arasında kritik bir konuma sahip olduğunu göstermek üzere dış politika tezlerini kurgularken, uluslararası ilişkilere realist yaklaşımla idealist yaklaşımın dengesini başarılı bir örnek göstermeyi amaçlamıştır. Bu aşamada kolektif barış düşüncesinin ve sınırların karşılıklı olarak korunacağı güvenlik şemsiyesinin oluşturulması hedefinin etkili olduğu dikkat çekmiştir (Hale, 2013: 46-47).

Balkan Antantı'nın (Entente Cordiale) kurulduğu dönemde Türkiye'nin Balkanlardaki nüfuz alanının genişlediği dış politika perspektifi, genel olarak Avrupa'ya bakıldığında revizyonizm tehlikesi konusunda uyarıları hatırlatan politikalarından da izlenmiştir. Böylece 1930'ların ortalarında

Resim 1.
Cumhuriyet 21 Haziran 1935: 1

büyük bir iktisadi buhranın yaralarını sarmaya çalışan, devletçilik ilkesiyle öz kaynaklarına dayalı gelişme ve kalkınma stratejisini hayata geçiren Türkiye Cumhuriyeti'nin temel hedefi dış politikada revizyonizm kampında yer alan ülkelerin yansıttığı negatif idealizmin etkilerine karşı güçlü koruma kalkanlarının hayata geçirilmesi olmuştur (Hale, 2013: 46-47).

Atatürk bu dönemde temel fikrini hemen röportajın başında bölgesel barış arayışlarının güvenliğinin sağlanması açısından kritik bir uyarıyla ifade etmiştir: "En müessir tedbir mütearrize taarruzunun yanına kar kalmayacağını açıkça anlatacak arsiulusal teşkilatın kurulmasıdır". Röportajın çarpıcı kısımlarından biri hemen bu açıklamanın altında yer almaktadır. Atatürk kendisine yöneltilen "Diktatörlük" iddiaları karşısında politik denge ve Cumhuriyet'in siyasal rejim ilkelerinin uygulanmasını gözeterek bir yanıt vermektedir: "Ben diktatör değilim. Benim arzu edip de yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü ben zoraki ve insafsızca hareket etmesini bilmem" (Yeni Asır, 22 Haziran 1935: 1).

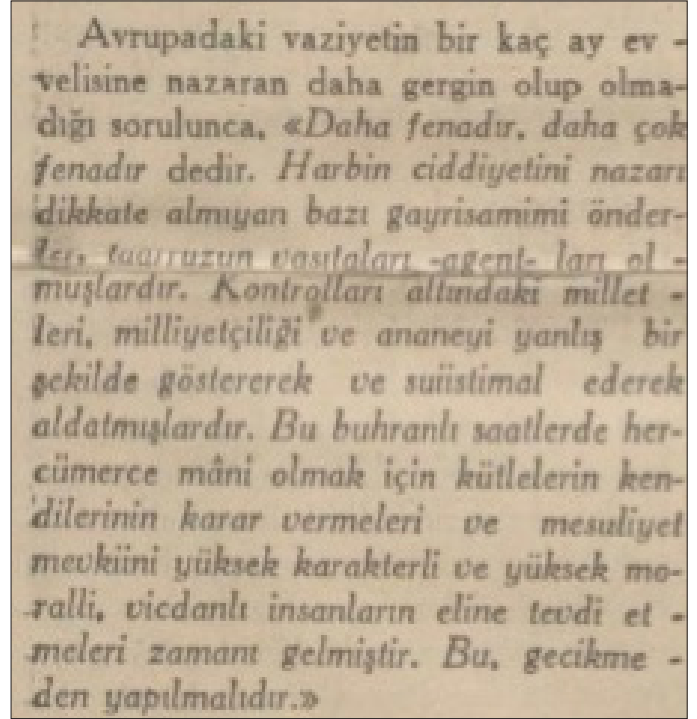
Diktatörlüğün iki büyük savaşı arasındaki dönemin siyasal rejim tipleri arasında revaçta bulunduğu, revizyonizmin yeni tehdit oluşturduğu dönemde İtalya, Habeşistan'ı işgal etmeye başlamıştır. Bu dönemde I. Dünya Savaşı sonrası hesaplaşmaya yönelen Avrupalı devletlerin yeni bir yayılmacılık dalgasını başlatacakları konusundaki kaygılar yoğunlaşmaktadır. İtalya'nın Osmanlı Devleti'nin Afrika'da karşılaştığı ve sömürgeciliğin hedeflediği Trablusgarp vilayetine saldırmamasından önce yöneldiği ilk hedefleri arasında Tunus'la birlikte Habeşistan da yer almıştır. Habeşistan topraklarını sömürgeleştirmek üzere giriştiği savaşta (1896) kamuoyunda prestij kaybına neden olan ağır bir yenilgi alan İtalya'nın konumu emperyalist idealler doğrultusunda diplomatik kanalları kullanarak siyasal konjonktürden yararlanarak yeni yerler kazanmaya çalışan saldırgan bir ülke olarak yansımıştır. İtalya Habeşistan'ı işgale giriştiğinde Francesco Crispi'nin Başbakanlığı döneminde yaşanan Dogali saldırısı ve Adowa'nın intikamı düşüncesiyle savaşın gerçekleştiği bölgeye saldırmış ve bu bölgeyi bombardımana devam etmiştir (Bosworth, 2002: 305). Bu açıdan, röportajda dile getirilen "mütearrize" etkisinin dikkat çeken örneği olarak İtalya, revizyonizm hedeflerini yeniden gündeme getiren emperyalist bir güç, emperyalizmin genişleyen çerçevesi içinde de sorgulanmaya başlamıştır.

Bu yönüyle ülkelerin uluslararası diplomasinin olanaklarını kullanmadan sadece askeri güce dayanarak hareket edemeyeceklerinin vurgulandığı kritik bir döneme girilmiştir. Bu noktada dikkat çeken örneklerden biri de İtalya'dır. I. Dünya Savaşı sonrasında yeni bir rejimin kurulduğu dönemde Akdeniz'de revizyonist politikaları benimseyen İtalya ile Türkiye arasında bu dönemde gerginleşen ikili ilişkilerin 1930'ların ortalarına gelindiğinde İtalya'nın Balkanlarda da tehdit olarak algılanmasıyla kritik bir aşamaya ulaştığı görülmüştür. Avrupa'da bu koşullarda harp tehlikesini "yakın atide" aramak yerine, tehlikenin hemen yaşanan zamanda sürdüğü belirtilmiş ve bu tehlikenin vakit kaybetmeden ayırında olmak gerektiği yinelenmiştir. Atatürk, "Avrupa'daki vaziyetin birkaç yıl evvelkisine nazaran daha gergin olup olmadığı" sorusuna "daha fena, daha çok fenadır" şeklinde yanıt vermiştir. Bu yanıtın ardından gelen sözler siyasal önderliğin ulusal hareketliliğe etki edecek kapasiteye sahip olduğunu; fakat bu konuda dikkatli davranılmadığı takdirde ulusların yanlış hedeflere yönlendirilme riskine işaret etmiştir. Ulusların gelişim teorisine bakılarak tepeden inmece bir yaklaşım yerine milliyetçiliğin kullanılma biçimine dikkat gösterilmesi önerisini paylaşan bu değerlendirmesinde Atatürk şu sözleri söylemiştir:

"Harbin ciddiyetini nazarı dikkate almayan bazı samimi önderler, taarruzun vasıtaları, 'agent'ları olmuşlardır. Kontrolları altındaki milletleri, milliyetçiliği ve ananayı yanlış bir şekilde göstererek ve suiistimal ederek aldatmışlardır. Bu buhranlı saatlerde hercü merce mâni olmak için kütlelerin kendileri karar vermeleri ve mesuliyet mevkiini yüksek karakterli ve yüksek moralli, vicdanlı insanların eline tevdi etmeleri zamanı gelmiştir. Bu gecikmeden yapılmalıdır" (Cumhuriyet, 21 Haziran 1935: 1; Yeni Asır, 22 Haziran 1935: 6) (Resim 2).

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, devlet kurucusu olarak ve gerçekleştirilen devrimlerle bu yıllarda küresel siyaset sahnesinde yüksek tanınırlık ve prestije sahip olmuştur. İki savaş arası dönemde uluslararası ilişkiler düzenine yön veren devlet başkanları arasında yer alırken devlet yöneticiliği ve liderliğinin bazı karşılaştırmalarla ele alındığı dikkat çekmektedir. Bu konuda pek çok çalışmaya atıf yapılması mümkün görünmekle birlikte, siyasal geçmiş yönüyle Mustafa Kemal Atatürk'ün İtalya'da faşist hareketin lideri Benito Mussolini ile tamamen farklılık gösteren bir siyasal felsefeye sahip olduğu çeşitli açıklamalardan ve siyasal literatürdeki karşılaştırmalı incelemelerden anlaşılmaktadır.

Üç Adam (Trois Hommes) adlı çalışması 1933'te yayımlanan ve 1932-1933 yıllarında Türkiye Cumhuriyeti nezdinde ABD Büyükelçisi olarak görev yapan emekli general ve diplomat Charles H. Sherill'in anıları bu kategoride okurlara ve araştırmacılara ilginç değerlendirmeler sunmaktadır. Kendisinden önce Türkiye'de yaklaşık beş yıl süreyle görev yapan Amerikan Büyükelçisi Joseph Grew'dan sonra Türkiye'nin liberal iktisat (laissez-faire) çizgisinden ağırlıklı devletçilik çizgisine geçiş şartlarını değerlendiren Sherill daha çok yeni Türkiye'nin gerçekleştirdiği devrimler arasında on bir değişime değineceğini belirtmiştir. Sherill'in bu listede değindiği ilk nokta dış politikadaki değişimdir. Anılarının girişinde Türkiye Cumhuriyeti'nde gerçekleşen on bir değişim ışığında uluslararası ilişkilerde bağımsız ve egemen bir devletin kimliğinin na-

Resim 2.
Cumhuriyet 21 Haziran 1935: 1

sürelî yayınları arasında yer alan *Yeni Adam* dergisinde bu bilgilere referansla İtalya'nın giriştiği yeni maceraya değinilmektedir. İtalya'nın giriştiği maceradan kastedilen yeni emperyalizm kavgasının yarattığı "revizyonizm" akımları olduğu kadar, yerkürenin sancılı dönemlerinin ardından yeni bir savaş ortamının tetiklenmesidir. Yine Atatürk'ün vurguladığı bir başka ayırım ögesi millet ve milliyetçilik çizgisinin nasıl çekildiğine bakılarak anlaşılmıştır. "Taarruzun vasıtası olmak", "*kontrolları altındaki milletleri, milliyetçiliği ve ananayı suiistimal etmek*" denildiğinde Atatürk'ün vurguladığı duyarlılığın dünya barışı için büyük önem taşıdığı görülmüştür. *Yeni Adam* bu maceranın başladığı dönemde, Atatürk'ün yukarıda yer alan sözlerinde vurguladığı üzere, dünya siyasetinde tehdit unsuru haline gelen ve milliyetçiliği yanlış yorumla(ma)yan ülkeler ayırımına dair Fransa üzerinden olumlu bir çizginin sürdürüldüğünü göstermiştir: "Acun siyasasından yansıyanlara" bakıldığında *Yeni Adam*'da -1930'ların ortalarında Avrupa ve dünya siyasetinin gündeminde ilk sırada yer aldığı üzere- faşist baskının üzerinde dikkatle durulmuştur.

Makalede Fransız Devrimi'nin ülkenin siyasal mirası açısından özel bir öneme sahip olduğu belirtilmiştir: "Faşist matrağına hiç dayanamayacak bir millet varsa, o da Fransızlar" sözüyle anlatıldığı üzere Fransız ulusunun bu konuda taşıdığı özgüvenin arkasında Fransız Devrimi'nin yer aldığı belirtilmiştir (*Yeni Adam*, 25 Temmuz 1935, no.82: 6). Bu aşamada Fransa için öngörülen tehlike Nazi Almanya'sının baskıları karşısında Fransız yüksek burjuvazisi ve Katolik kilisesinin faşizmin artan silahlanmasının ardından ülkeyi işgal etmesidir. Avrupa'nın karşılaştığı bu tehdit bir koldan Nazi Almanya'sına, diğer bir koldan da faşist İtalya'ya bağlanmaktadır. Bu aşamada "ancak harici düşman tehlikesi, Hitler'ci Almanların Fransız topraklarını tehdit etmesi Fransa'da dahili harbi geciktirebilir. Görülüyor ki, Marianne gebedir, yeni ve gülbüz bir sans-culotte doğuracak gibi" sözleriyle tamamlanan yazıda Fransız toplumsal refleksinin faşizmin kök salmasına engel olacağı tahmini paylaşılmıştır. "Yine Habeşistan Macerası ve İtalya" başlıklı yazı Fransa'nın durumunun tahlil edilmesi sonrasında Avrupa'nın kapısına kadar gelen yüksek tehdidin bir incelemesi niteliğindedir. Yazıda vurgulanan Habeşistan macerası İtalya'nın üzerinde dikkatle durduğu ve yaklaşık yarım asırlık İtalyan siyasetinin temel prestij konuları arasında yer alan bir başlıktır. Habeşistan, 19. yüzyılın sonlarındaki Adowa savaşında alınan yenilginin ardından beklendiği kadar yüksek bir prestije sahip olmasa da Afrika kıtasının sömürgeciliğe karşı biçimlenen bağımsızlık felsefesinde önemli bir yer taşımaya başlamıştır. Bu dönemde II. Menelik'in (1844-1913) hükümdarlığında gelişen Etiyopya ulusal tepkisi Afrika'nın "pan" hareketinin gelişiminde de etkili bir bileşen işlevi görmüştür (Quirin, 2005: 1421). *Yeni Adam*, İtalya macerasının Afrika'nın tamamını temsil eden sömürgecilik karşıtı siyasa ve felsefeyle bağlantılı olduğunu vurgularken, İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmeye başlaması karşısında "dananın kazığı koparacağı" zamanın geldiğini haber vermektedir. 1935 yılının temmuz ayı sonlarında toplanacak Milletler Cemiyeti bu konuyu ivedilikle ele almak durumundadır. *Yeni Adam* konuya geniş bir pencereden bakarak emperyalist siyasanın Habeşistan'ı kurban edip etmeyeceğini sormaktadır. 25 Temmuz 1935'te toplanması planlanan Uluslar Kurumu o gün geldiğinde "ya intihar edecektir", ya da -İtalya'ya bir yaptırım (sanction) uygulanması karşılığında- İtalya bu kurumu terk edip gidecektir". Son bir oyunun olasılıklar arasında yer aldığını belirten *Yeni Adam* İtalya'nın yaptırımla cezalandırılmaması durumunda "Habeşistan'ın Uluslar Kurumu'ndan kovulması" ihtimali üzerinde durmuştur. Bu ince göndermeyle Uluslar Kurumu'nun "hay-siyetinin ne derece ineceğinin aşikâr" olduğunu belirten *Yeni Adam*, "iş böyle olmayınca İtalya'yı girdiği yoldan çevirmek kabil mi" diye sormaktadır. İtalya, 19. yüzyılın sonlarından kalan hesaplaşmalara devam etmek amacındadır. "Sinyor Mussolini'nin dahili muzafferiyet diye halka yutturulacak menfaatlere" ihtiyaç duyduğu belirtilirken, Habeşistan'da "aşiret reisleri, Habeş derebeyleri" biçiminde adlandırılan Habeşistan'ın ekonomi politikğine yön veren kesimler kan dökmeden böyle bir savaşın sonlanmasına taraftar görünmemektedirler.

Yeni Adam, "Mussolini'nin Habeşistan'ı yutmak için bu kadar davul çalmasını 16. asrın İtalyan kondottiyerilerine yakışır gösterişlere benzetir" ve bütün bu gösterilerin iç politikada yaratmayı amaçladığı havanın "Habeşistan'da kuvvetli bir aksilamel" yarattığını vurgularken, bu durumda İtalyan emperyalizminin "çatışma ve savaş kaçınılmaz bırakıldığı" sonucuna ulaşmıştır. Bu analiz savaşa karşı yaklaşımın soğukkanlı örnekleri arasında gösterilebilir. Dönemin başında savaşa karşı mesafeli duruş dağılan Osmanlı İmparatorluğu'nun küllerinden doğan genç, barışa dayalı bir dış politikayı benimseyen Türkiye Cumhuriyeti açısından büyük önem taşımıştır. Bu durum "son bir sömürge (müstemleke) savaşı" olarak adlandırılırsa da "Avrupa harbinin başlangıcı" olarak daha büyük bir endişeyle karşılanmıştır. *Yeni Adam*'da bu çerçevede yer verilen sözlere bakıldığında savaşın İtalya'nın maceraperest, sömürgeci hesaplarından dünya ölçeğinde yankılanacak hesaplaşmalara dönüşmesinin kaçınılmaz bulunduğu anlaşılmaktadır. Dergi bu aşamada "İtalya'yı büyük bir finansal iflasa ve siyasal hezimete götürecektir" bu macera Avrupa harbinin başlamasını yakınlaştıracaktır" değerlendirmesi ile eski kıtayı ve dünyayı bekleyen tehlikeye işaret etmiştir. Bu değerlendirmeye göre 1930'ların ortalarında İtalya'nın ekonomik çöküşünü ve iç siyasetindeki tıkanmayı takip eden süreçte savaşa sürüklenmesinin Avrupa'da büyük bir kaosa neden olacağı ve kıtayı baştan sona sarsacağı anlaşılmaktadır.

Bu konuda siyasal birliğini tamamladıktan sonra yüzyıllık İtalya tarihini ve imparatorluk söylemlerinin yansımalarını ve etkilerini incelediği çalışmasında R.C.B. Bosworth'un verdiği rakamlarda önemli ayrıntılar ortaya koymuştur. 1920'lerin siyasal ve ekonomik ortamı turizm faaliyetleri açısından ılımlı bir hava yaratmıştır. "1922'den 1925'e yüzde yüzlük artış gösteren turizm gelirleri 3,6 milyon lîret düzeyine ulaşmış, 1,350,000 düzeyinde turist İtalya'yı ziyaret etmiştir. I. Dünya Savaşı sonrasında bütçe açıklarını kapamaya çalışan İtalya açısından döviz kaynağını oluşturan turizmin sosyal refah açısından yansımaları irdelenmemekle birlikte, makro göstergeler açısından olumlu etkileri yüzde 61 düzeyinde bütçe açığının kapanmasından izlenebilmiştir. Bu rakamlar 1930'larda büyük buhranın etkileriyle ciddi düşüş göstermiştir. 1929'da ülkeyi 900 bin turist ziyaret etmiştir. 2 milyon 418 bin lîret düzeyinde turizm geliri ülkenin yüzde 35'lik bütçe açığının kapatılmasına katkı sağlamıştır. Bununla birlikte ekonomik kriz sonrasında 1932'de dip noktaya ulaşan turizm gelirleri 1 milyon lîret düzeyine ulaşmıştır. 1930'ların ortalarına doğru turizm gelirleri artmaya devam etmiştir. İtalya otomobille ve trenle ziyaret edilen başlıca ülkeler arasında yer alırken, Fransa ve Kanada'nın ardından üçüncü sırada yer almayı başarmıştır (Bosworth, 1996: 174-175). Bununla birlikte ekonomik dayanak noktasının artan turizm gelirlerine bağlanması İtalya açısından yeterli bir çözümün sağlanamayacağını göstermiştir. İtalya 1930'ların sonlarına doğru kısa süre içinde ekonomik yaptırımlarla karşılaşmıştır. *Yeni Adam*, 1930'ların ortalarındaki ekonomik ve siyasal durum ışığında İtalya'nın karşılaşacağı riskleri analiz etmeye devam etmiştir:

"Ne de olsa bir sene sonra İtalya'nın bazusu zayıflamış ve Orta Avrupa'da büyük bir muvazene amilli olan bu devletin sesi kısılmış olacaktır. Çünkü İtalya çok pahalıya mal olacak bir harbe giriyor. Habeşistan'da Avrupa harbi sisteminde dövüşerek 10 derece arz dairesinin güneşi ile yanan Afrika'nın İsviçre'sini büyük kütlelerle, tanklarla, ağır toplarla istila etmeye hazırlanıyor. Afrika'da

kütle hareketlerinin ne demek olduğunu tecrübesi olanlar bilirler. Halbuki Habeşistan'a böyle büyük kütlelerle girebilecek olan İtalya, dağlıkları bütün bütün ele geçiremeyeceğinden bütün muvasala yollarını da bir o kadar kuvvetle çetelere karşı korumaya mecbur olacaktır. Böyle pahalı bir seferi yapmak için de ancak kredi enflasyonu yolu ile seferin masrafını temin kabildir, çünkü 1914-1918 borçları ödenmemişken artık milletler arasında harb için borç para bulmak devri kapanmıştır. Enflasyon yolunun da lreti ve İtalyayı nereye götüreceği belli. Böylece Habeş seferi Avrupa kuvvetler muvazenesini bozarak yeni bir cihan kargaşalığının başlangıcı olacaktır. Fakat ne demeli? Ne Sinyor Mussolini'yi ne de Herr Hitler'i ve etrafındaki Prusyalı Yunkerlerini cenkten alıkoymak kabil değildir. Çünkü her ikisi de memleketlerinin renk renk güçlü delikanlılarını cenk borusu üfleyerek yürütüyorlar. Millet önderleri için vaitlerini tutmaya mecbur oldukları bir gün vardır" (Yeni Adam, 25 Temmuz 1935, no.82: 7).

Bu dönemde savaş savunuculuğu söz konusu olmamakla birlikte, güçlü bir ordunun varlığına dayanarak ülke savunmasının gerçekleştirilmesi için aklın, bilimin ve fennin gerekleri ışığında seri önlemler alınması ihtiyacı röportajın da odaklandığı silahsızlanma anlayışında genel olarak kabul görmüştür. Çalışmanın odaklandığı ve Cumhuriyet'in ilk yıllarında yabancı gazetecilerle yapılan görüşmelerde vurgulananların netlik kazandığı bu röportajın devamında "realist Atatürk"ün görüşlerine yer verildiği belirtilmiştir.

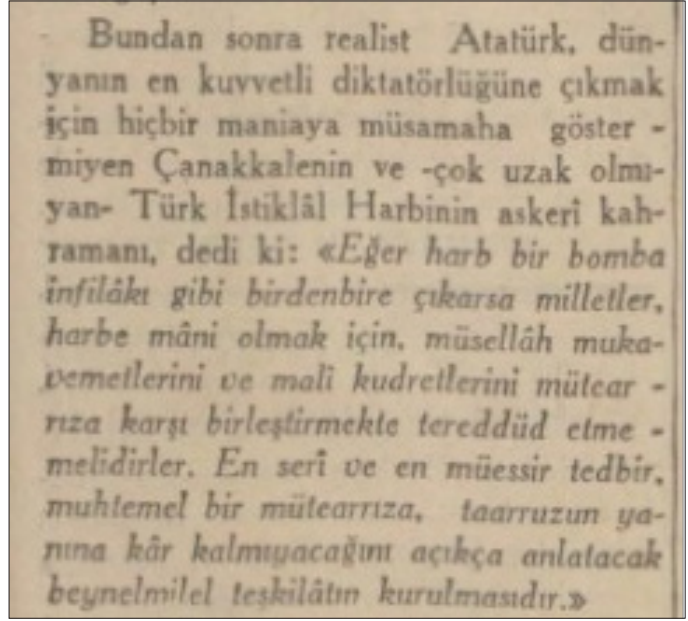
Baker'ın üzerinde dikkatle durduğu nokta Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün "Çanakkale'nin ve -çok uzak olmayan- Türk İstiklal Harbi'nin askeri kahramanı" olmasıdır. ABD'li bir gazetecinin önemli bir sürecin yaşandığı Yakınoğu'daki gelişmeleri incelerken, aynı zamanda General Sherill'in 1930'ların ilk yarısında yayımlanan anılarını incelemiş olması mümkün görünmektedir. Baker, yakın tarihin analizini, yukarıda da değinildiği üzere, edebi portreleme yaklaşımı içinde çeşitli yönlerden anlatmaya çalışmıştır. Bu tarzın açık yansımaları Gazi Mustafa Kemal Atatürk ve kız kardeşi Makbule Atadan ile Ankara'ya yapılan yolculuk ve Ankara'daki şehir gezilerine dair birkaç sayfalık notlardan izlenebilmektedir (Baker, 1951: 51-53). Türkiye'de bu dönemde bölgesel misaklara yönelik dış politika stratejisinde realizmin mantıklı, akılcı, barışçı yaklaşımlarının güçlendirilmesi amaçlanmıştır. Baker, Atatürk'ün şu kritik sözlerinin ardından röportajın diğer kritik sorularının yanıtlarını aramıştır. Atatürk, mevcut şartlar içinde giderek olasılığı artan savaş tehlikesini değerlendirerek sözlerine şöyle devam etmiştir:

"Eğer harb bir bomba infilâkı gibi birdenbire çıkarsa milletler, harbe maâni olmak için, müsellâh mukavemetlerini ve malî kudretlerini mütearrıza karşı birleştirmekte tereddüd etmemelidirler. En serî ve en müessir tedbir, muhtemel bir mütearrıza, taarruzun yanına kâr kalmayacağını açıkça anlatacak beynelmilel teşkilâtın kurulmasıdır" (Cumhuriyet, 21 Haziran 1935: 1) (Resim 3).

Röportajın ilerleyen kısmında Milletler Cemiyeti'nin yetersiz kaldığı evrede nasıl bir çözüm bulunacağıyla ilgili temel bir soruya odaklanılmıştır. Bu soru küresel düzlemde barışın tehdit altında olup olmadığıyla ilgili değil; artık barışın nasıl korunacağıyla ilgilidir. "Saldırganlığın revizyonizm yanlısı devletlerin yanına kar kalmayacağını açıkça anlatacak uluslararası bir örgütün kurulması" sözleriyle Birinci Dünya Savaşı sonrasında biçimlendirilmesi için mücadele edilen saygın ve uluslararası barışı koruyacak bir organizasyon gerekliliğinden söz edilmiştir.

Milletler Cemiyeti, uluslararası organizasyonların tek bir çatı altında toplanmadığı; ancak diplomasi kanallarının buluşma noktası olarak kabul edilen, Avrupa merkezli küresel bir diplomatik tasarımın görece barışçıl vizyonunu ifade etmesi yönüyle bu süreçte tartışmaların odağında yer almıştır. 1918 yılının Ocak ayında ABD Başkanı Woodrow Wilson, Kongre'de I. Dünya Savaşı sonlarında yeni bir düzenin kurulmasına ilişkin, kendi adını taşıyan ilkeleri açıkladığında gündeme gelen bu cemiyet "tüm devletlerin toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını garanti" etmiştir (Fromkin, 2008: 227). Bu örgütün kuruluşunda I. Dünya Savaşı'nın galip ülkeleri etkili olmuştur. Dolayısıyla Milletler Cemiyeti'ni ortaya çıkaran I. Dünya Savaşı sonundaki Paris Barış Konferansı'na "bir Avrupa devletleri toplantısı olarak değil de galip gelenlerin kongresi olarak bakmak", ortaya çıkan düzeni bu şartlarda değerlendirmek gerektiği belirtilmiştir (Davies, 2006: 973).

İngiltere ve Fransa başta olmak üzere, Milletler Cemiyeti sistemiyle ve bu sistemin önde gelen ülkeleriyle hemen kuruluşundan itibaren uyum sağlamaya çalışan Türkiye'nin 1930'larda bu çatıya dahil olması uluslararası alandaki yapıcı rolün takdir edilmesiyle birlikte önemli bir başarı olarak kaydedilmiştir. Türkiye Milletler Cemiyeti'ne uluslararası ilişkiler dengelerinin sarsılmaya başladığı yıllarda İspanya ve Yunanistan'ın aracılığıyla davet edilerek 1932 yılında üye olmuştur. Türkiye açısından bakıldığında 1930'lar, daha önceki sürecin dikkat çeken dinamiklerine başvurarak etkin bir diplomasi yürütüldüğü, çok boyutlu ilişkilerde ülkenin siyasi, ekonomik, kültürel bağlantılarının ve ilkesel programının belirleyici olduğu bir dönemdir. Her ne kadar 1930'larda konjonktür belirleyici görünse de Türkiye'nin ilkelerini net biçimde ortaya koyduğu bir dış politikanın yürütüldüğü anlaşılmıştır. Bu ilkelerin başında dostluk antlaşmalarının çok taraflı boyuttan bölgesel iş birliğine dönüştürülmesi ve yeri geldiğinde Türkiye'nin etkin diplomasi kanalıyla Balkanlarda, Ortadoğu'da anlaşmazlıkları geniş çevredeki jeopolitik dengelere göre gözetmesi yer almıştır. Böylece gündeme gelen Balkan Antantı ve Sadabad Paktı, Türkiye'nin hem sınırı paylaştığı komşu ülkelerle hem de batı ve doğu ekseninde Avrupa'ya ve Asya'ya çıkış hattında jeopolitik bir denge unsuru olarak önemli sorumluluklar üstlenmesini sağlamıştır.

Resim 3.
Cumhuriyet 21 Haziran 1935: 1

Türkiye Cumhuriyeti'nin sentezleyici niteliğiyle, çağdaş uygarlık düzeyini hedefleyen bir ülke olarak köprü işlevi gördüğünü örnekleyen en kapsamlı projeler bu bölgesel paktlar ışığında hayata geçirilmiştir. Röportajın ilerleyen kısmında özellikle bölgesel iş birliğine dikkat çekilmektedir. Türkiye, 1930'ların başlarından itibaren bu yaklaşımı güçlendirmeyi amaçlamış ve bölgesel iş birliğinin somut adımlarını atma doğrultusunda girişimlerde bulunmuştur. Röportajda "Mintakavi Misaklar" alt başlığıyla verilen kısımda Atatürk'ün bölgesel paktlarla ilgili genel görüşüne yer verilmiştir. Nihai kıymeti açısından bakıldığında bu misaklar "bütün milletlere şamil olacak umumi bir paktın akdinde etkili" olacakları için önem taşımışlardır. Bu sözler Milletler Cemiyeti'nin yaptırım gücünün artırılmasını amaçlayan bölgesel denge mekanizmalarının hayata geçirilmesi hedefi açısından çok önemli mesajların uluslararası kamuoyuyla paylaşılması anlamına gelmektedir. Atatürk, bu "nihai kıymete" atfen söylediklerine ek olarak şu değerlendirmesini paylaşmıştır: "Mamafih, halihazırda en müstacel ihtiyaç komşu memleketlerin birbirlerinin hususi ihtiyaçlarını ve meselelerini görüşmeleridir. Bundan başka mintakavi misaklar sulhun muhafazası için kıymetlerini şimdiden ispat etmişlerdir".

Gladys Baker, röportajın bu kısmında Atatürk'ün fizyonomisiyle ilgili bazı gözlemlerini paylaşmıştır. Bu kısmın sonunda Atatürk'ün "tetik, hazır cevap ve nazarı dikkati celbedecek derecede zeki" olduğunu belirtmiştir. Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1927-1932 yılları arasında Türkiye Büyükelçisi olarak görev yapan ABD'li diplomat Joseph Grew ve 1932-1933 yıllarında Türkiye'de görev yapan ABD'li general ve diplomat Charles Sherill'le yakın ve diplomasi kurallarına riayet eden diyalogu genç Türkiye Cumhuriyeti'nin ABD'yle kurduğu bağların anlaşılması açısından önem taşıyan anekdotlar içermektedir. Röportajın devamında Baker, kendi ülkesinin harp tehlikesi karşısındaki konumunu bu siyasal konjonktüre bakarak merak etmektedir. Atatürk, "harp çıktığı takdirde Amerika bitarafık siyasetini muhafaza edebilir mi?" sorusuna şu yanıtı vermiştir: "İmkân yok. İmkân yok. Eğer harp çıkarsa Amerika'nın milletler camiasında işgal ettiği yüksek mevkii her halde müteessir olacaktır. Coğrafi vaziyetleri ne olursa olsun milletler birbirlerine birçok rabitalarla bağlıdır" (Cumhuriyet, 21 Haziran 1935: s. 1). Bu sözlere yakın içerikte söylenmiş önemli tespitler 1932 yılında Amerikan Genelkurmay Başkanı Macarthur'un ziyareti sırasında yapılan görüşmede geçmektedir. Bu bağlamda ABD'nin, Milletler Cemiyeti sistemine İngiltere ve Fransa gibi, sonradan ayrılan Almanya ya da İtalya gibi etki etmekten geri kaldığı düşünülse de dış politikada yalnızlaştırma siyasetini takip edemeyeceği öngörüsü, 1930'ların ortalarına gelindiğinde saydamlaşan tehlikeye işaret etmektedir. Atatürk bu aşamada dünyadaki milletleri bir apartmanın sakinleri biçiminde betimlemiş ve sözlerine şöyle devam etmiştir: "*Birleşik Amerika Cumhuriyetleri bu apartmanın en lüks dairesinde oturmaktadır. Eğer apartman, sakinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse diğerlerinin yangının tesirinden kurtulmasına imkân yoktur. Harb için aynı şey varittir. Birleşik Amerika Cumhuriyetlerinin bundan uzak kalması gayri kabildir*". Röportajın devamında realist dış politikanın hesaplarını ülkelerin güç kaynaklarına göre yapmak gerektiğini ortaya koyan şu değerlendirmelere yer verilir: "*Bundan başka, Amerika büyük ve kuvvetli ve dünyanın her yerine alakası olan bir devlet olduğundan kendisinin siyaset ve iktisadiyat cihetinden ikinci derecede bir mevkie düşmesine asla müsaade edemez*".

Baker'ın şu sorusu uluslararası düzende ABD'nin yerini anlamak açısından önemlidir. "*Fikrinizce Amerika Adalet Divanına iltihak etmeli mi idi?*" Atatürk, tehdit altında olduğu hissedilen bir uluslararası düzen kurgusu içinde, bazı ayrılıkların farkında olarak, daha etkili bir uluslararası iş birliği mekanizmasının yolunun ABD'nin katılımından geçtiğini vurgular: "*Adalet divanına iltihak etmekle Birleşik Amerika Cumhuriyetleri, şüphesiz umumi sulhun idamesine yardım etmiş olacaktır. Nüfuzu ve insani idealleri o kadar büyük olan bir milletin, beynelmilel ihtilafların muslihane hallü faslında aktif bir hisse almağı reddetmesi doğru değildir*". Dolayısıyla Atatürk ABD'nin katılımını uluslararası sorunların çözümü açısından önemli ve gerekli bulmaktadır. "*Milletler Cemiyeti, henüz kat'i ve müessir bir vasıta olduğunu isbat etmemiştir*" sözüyle bir gerçeğe işaret etmiş; bununla birlikte Milletler Cemiyeti'nin "bütün milletlerin, müşterek gayenin tahakkuku için çalışabilecekleri yegâne teşkilât" olduğunu da hatırlatmıştır. ABD'li bir gazeteci aracılığıyla dünya medyasında Türkiye Cumhuriyeti'nin duyarlılıkları adına paylaşılan bu görüşler aynı zamanda bir kamu diplomasisi kesiti olarak değerlendirilebilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politika yapımında görüldüğü üzere ülkelerin fiziki sınırlarını, psikolojik bariyerleri dikkate almadan değerlendirmelerini paylaşmaktan imtina eden tavır realist bakış açısını sergilemektedir. Baker, röportajın devamında "on dört milyon Türk tarafından vatanlarının kurtarıcısı olmakla tanınan idealist Atatürk'ün sözlerini yansıtır: "*Şuna da kaniim ki eğer devamlı sulh isteniyorsa kütlelerin vaziyetlerini iyileştirecek beynelmilel tedbirler alınmalıdır. İnsanlığın heyeti umumiyesinin refahı, açıklık ve tazyikin yerine geçmelidir. Dünya vatandaşları, haset, açgözlülük ve kinden uzaklaşacak şekilde terbiye edilmelidir*" (Cumhuriyet, 21 Haziran 1935: 1; Tütengil, 1998: 22-28). Baker'ın bu sözler üzerine yorum yapmaya ihtiyaç duymadığının anlaşıldığı röportajda dikkat çeken bir diğer konu Atatürk'ün uluslararası düzen konusundaki idealizmini vurgulamasıdır.

Aynı zamanda sulhun geleceği için Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün kritik değerlendirmesi siyasal rejimler arasında konumunu netleştirmekte zorlanmayan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin iç tartışmalara odaklanmadan, dünya barışına katkı sağlamak idealine dayanmaktadır. Atatürk, bu aşamada "Türkiye'de Bolşevikliğin yayılmasından korkuyor musunuz?" sorusuna "Türkiye'de Bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk hükümetinin ilk gayesi halka hürriyet ve saadet vermek; askerlerimize olduğu kadar sivil halkımıza da iyi bakmaktır. Türkiye'de işsizlik yoktur. Milletimiz efradı boş zamanlarında sıhhi dinlenme imkânlarına maliktir" yanıtını vermiştir (Cumhuriyet, 21 Haziran 1935: s. 3).

Baker tarafından Atatürk'e yöneltilen diğer bir soru "boğazların tahkimatı" ile ilgilidir. Baker bu konuda kritik bir soruyu yöneltirken aslında Yakındoğudan başlayarak dünya siyasetine ve jeopolitik dengelerine ilişkin önemli bir tartışmaya değinmek istemektedir. Gazi Mustafa Kemal de, net bir yanıt vererek Türkiye Cumhuriyeti'nin boğazlara yaklaşımını uluslararası çevrelerle açıkça paylaşmaktadır. "Türkiye neden Boğazları tahkim etmek istiyor?" şeklindeki sorunun arkasında Baker'ın gazetecilik refleksiyle hareket ettiği anlaşılmaktadır. Atatürk, çok açık sözlerle bu konuda genç Türkiye Cumhuriyeti'nin Lozan Barış Antlaşması'nı merkezde tutan yaklaşımı anlatmak yoluna gitmiştir: "*Türkiye'nin boğazları açık bırakmaya razı olduğu Lozan muahedesinde beri dünya vaziyeti ve bazı şerait değişmiştir. Boğazlar, Türk arazisini iki kısma ayırır. Bundan dolayı bu deniz geçidinin tahkimi Türkiyenin emniyeti ve müdafaası için çok ehemmiyetlidir. O, aynı zamanda, beynelmilel münasebatın can alıcı bir unsurudur. Anahtar vaziyetinde böyle mühim bir yer, herhangi sergüzeştçi bir mütearrızın keyfine ve merhametine bırakılamaz. Türkiye, muhtemel sulh bozucularının, birbirleri ile harp etmek için Boğazlardan geçmesine mâni olmaya mecburdur*". Baker, izlenimlere dayalı değerlendirmelerini bazı sorulara aldığı yanıtlardan okurların dikkatine sunar ve Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün sözlerini ekler: "*Türkiye buna asla müsaade etmeyecektir*".

Son olarak, Baker röportajın dikkat çeken ayrıntıları arasında sayılabilecek bir soruyu Atatürk'e yöneltir: "Neden diktatör diye çağrılmaktan hoşlanmıyorsunuz?" Atatürk, sorulara yanıt verirken sergilediği netliği burada kaybetmez; fakat Türkiye'nin siyasal sistemiyle ilgili bir tartışmaya değinildiği için siyasal bilimlerin normlarına bakarak açıklamalar yapmayı ön planda tutar. Atatürk'ün yaptığı ayırım dünyada yankılanan görüşlere kayıtsız kalmak şeklinde değil; mevcut koşulları dikkate alarak Türkiye Cumhuriyeti'nin diktatörlük olarak nitelenmemesi gerektiği yönünde içeriden bakışı açıklamaktadır.

Dışarıdan gelen eleştiriler söz konusu olduğunda, hemen Paris'te büyükelçilik yaptığı dönemde mezunen Türkiye'ye gelen ve 1930 yılının yaz sonlarında Serbest Cumhuriyet Fırkası (SCF) adını alan siyasal muhalefet fırkası girişimiyle ilgilenen Ali Fethi Okyar'ın değerlendirmesi akla gelmektedir. Meşrutiyet'in yeniden ilanı sonrasında başlayan Balkan Savaşları dönemine ve I. Dünya Savaşı yıllarına, Millî Mücadele yıllarından Cumhuriyet'in ilanına ve ilk yıllarındaki kritik görevlere kadar Türkiye siyasal hayatının 1920'lerde önemli aşamalarına bakıldığında Ali Fethi Okyar'ın etkisi kolaylıkla görülmektedir. Okyar, SCF'nin genel başkanı olduğu dönemde Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve ilk Cumhurbaşkanı Gazi Mustafa Kemal'le (Atatürk) yaptığı görüşmede ülkenin dışarıdan nasıl bir manzaraya sahip olduğunu anlatır; fakat Gazi Mustafa Kemal, yabancı basını takip eden ve Avrupa'dan gelen siyasal sistem eleştirilerini dikkate alan yaklaşımıyla ülkenin manzaranın bir diktatörlük (*dictature*) olarak değerlendirildiğini; mevcut manzaranın değiştirilmesi için hükümetin parlamentoda denetiminin (murakabe) sağlanacağı çok partili hayata geçiş denemesinin önem taşıdığını belirtmiştir.

Gazi'nin bu bağlamda söylediği sözler, yıllar sonra söylenen sözlerin arka planını görmek ve korelasyonu çözümlenmek açısından önem taşımaktadır. Yabancı basının yoğun ilgi gösterdiği genç Türkiye Cumhuriyeti, şahıs diktatörlüğü idealine yaslanan bir ülke olarak yansıtılmamalıdır; bununla birlikte Gazi, Ali Fethi Bey'le Yalova'daki tarihi görüşmede kendisiyle bir süre önce görüşen Alman gazeteci Emil Ludwig örneğini verir: "Bunlara tahammül edeceğiz. Başka çare yoktur. Bugünkü manzaramız aşağı yukarı bir dictature manzarasıdır. Vakıa bir meclis vardır, fakat dahil ve hariçte bize dictateur nazariyle bakıyorlar" (Okyar ve Seyitdanlıoğlu, 2006: 103, 104). Gazi, bu aşamada Emil Ludwig'in röportajda yönelttiği soruların ardından ülkesine döndüğünde Türkiye Cumhuriyeti'ni bir diktatörlük biçiminde yansıttığını belirtmiştir. Ayrıca şahıs diktatörlüğü ve kendi menfaatleri namına bir siyasal sistem bırakmak düşüncesinde olmadığını açıkça belirtmiştir. Aynı şekilde bu görüşmede Başvekil İsmet Paşa'nın (İnönü) ve TBMM Başkanı Kazım Paşa'nın (Özalp) görüşlerine de başvurulur. Buradaki püf noktası diktatörlük imajı karşısında gerçekçi bir yaklaşımla "fırka yapma" fikrine uygun olarak yeni bir siyasal muhalefet partisinin kurulmasıdır (Okyar ve Seyitdanlıoğlu, 2006: 104-105).

Bu çerçevede hayata geçirilen ikinci çok partili siyasal sistem denemesinin arkasında yatan ana nedenler kırsal kesimde çiftçinin ve üreticinin sosyal ve ekonomik hoşnutsuzlukları başta olmak üzere ekonomik ve politik beklentilerden kaynaklanmıştır. 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin görüldüğü bu dönemde parlamento içinde CHF grubundan transfer edilecek vekillerin katılımıyla yeni bir siyasi fırka grubunun kurulması amaçlanmıştır. Baker, röportajında ülkenin çok partili hayat denemeleri gibi çeşitli gelişmelerin ardından özet niteliğinde bir soruyu ortaya atmıştır. Mustafa Kemal Atatürk, bu noktada ülkenin siyasal sistemiyle ilgili eleştirileri dikkate alarak konuya tek taraflı bakılmayacağı yönündeki tahlilini paylaşmıştır: "Ben diktatör değilim. Benim kuvvetim olduğunu söylüyorlar. Evet bu doğrudur. Benim arzu edip de yapamayacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü ben zoraki ve insafsızca hareket etmek bilmem. Bence diktatör, diğerlerini iradesine ram edendir. Ben kalpleri kırarak değil, kalpleri kazanarak hükmetmek isterim" (Cumhuriyet, 21 Haziran 1935: 3). Bu değerlendirmenin sonunda Atatürk, "mesut olup olmadığı" yönündeki soruya "Evet, çünkü muvaffak oldum" yanıtı vermiştir.

Bu sözden hareket ederek konuya pedagojik bir bakış açısıyla yaklaşan genç Türkiye Cumhuriyeti'nin devlet ve parti eksenindeki dengeleri üzerinde kısa bir değerlendirme yapılabilir. 1930'larda Avrupa'nın genel vaziyetini anlamak amacıyla faşist ve nasyonal sosyalist rejimlerin etkileri yakından takip edilirken Türkiye otoriterliğin pedagojik boyutta yaşandığı bir ülke imajıyla diktatörlük imajını aşmayı amaçlamış sayılmaktadır.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk, uzun soluklu bir mücadelenin ulusal kurtuluş savaşımıyla sınırlı olmadığını işaretlerini 1930'ların ortalarında dünyanın karşılaştığı büyük bir savaş tehlikesini görerek açıklamaya çalışmış; temel tartışmanın Milletler Cemiyeti etrafında yapılması gerektiğini vurgulamıştır. Bu aşamada röportajın tüm ulusal ve yerel basında yankılanma biçimi Türkiye Cumhuriyeti'nin silahsızlanma dengesini takip etmek amacıyla aldığı önlemleri anlamak ve genç Türkiye Cumhuriyeti'nin dış politika anlayışı üzerine kurulmuştur. Röportajın bir diğer izleğini oluşturan diktatörlük iddiaları karşısında Atatürk'ün yanıtı ülkenin siyasal rejimi üzerinden totaliter ya da otoriter rejimlere yansıyan bir mesaj niteliğindedir. Bu konuda çeşitli eserlerde genç Cumhuriyet'in barışın savunusunu üstlenen dış politika anlayışı vurgulanmaktadır. Seçil Karal Akgün, "Atatürk'ün Baker ile İkinci Dünya Savaşı'nı getirecek kara bulutlar dolaşmaya başladığı sıralarda yaptığı söyleşi de barış ağırlıklı olmak yönünden diğer yabancı gazetecilerle konuşmalarından farklı değildir" değerlendirmesiyle bu görüşü vurgulamıştır (Karal Akgün, 2006: 64-65; Karal Akgün 2009: 74). Bu konuda bir diğer örnek Ömer Kürkçüoğlu'nun Atatürk dönemi Türk dış politikasını genel özellikleri ışığında incelediği makalesidir. Kürkçüoğlu Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün 1932'de Milletler Cemiyeti üyeliği sonrasında uluslararası barışın sağlanmasıyla ilgili duyarlılığına ve "en hızlı, en etkili çözüm yolu" olarak yine -Milletler Cemiyeti olmasa bile- uluslararası barış düzenini sağlayacak bir organizasyonun varlığına ihtiyaç duyulduğu görüşüne değinmiştir (Kürkçüoğlu, 1981: 163). Cumhuriyet tarihi boyunca barış felsefesine dayanan dış politikasının Atatürk'ün pek çok röportajında ve demecinde geçerlilik kazandığını gösteren örnekleri çoğaltmak mümkündür.

Öte yandan bu demeçlerin arka planında Türkiye Cumhuriyeti'nin iktisadi bağlarını gözetten bir dış politika anlayışını benimsemesi belirleyici görünmektedir. Baskın Oran'ın editörlüğünü yaptığı Türk dış politikası çalışmasında vurguladığı üzere 1920'ler ve 1930'lu yıllar "haysiyetli dış politika" deyiminin kullanıldığı ve bu deyim hak edildiği özel bir dönemdir. Oran, Türkiye'nin bu dış politikasını Almanya ve İtalya'ya bağımlı görünen dış ticaret durumuna rağmen başarıya ulaştırdığını ve statüko tarafına dayanan bir dış politika hedefinin hayata geçirildiğini vurgulamıştır. 1935'te Habeşistan saldırısı sonrasında Türkiye Cumhuriyeti'nin dış ticaretinde İtalya'nın payı ciddi düşüş gösterene kadar İtalya'nın ekonomik nüfuzu da dikkat çekmiştir.

1931'de İtalya ve İngiltere'nin paylarına bakıldığında ihracat oranları yüzde 24,2 ve yüzde 8,5 düzeyindedir. Türkiye'nin ithalat oranları ise yüzde 14,6 ve yüzde 11,3 düzeyindedir (Oran, 2009: 256). Cumhuriyet'in onuncu yılını doldurduğu 1933 yılı birkaç yıl önce yaşanan

iktisadi buhranın etkilerinin ağır şekilde hissedildiği, ithal ikame politikasının öne çıktığı, kalkınma politikasının programlandığı bir dönemdir. İtalya ile dış ticarete bakıldığında 1932 yılından 1933 yılına veriler şöyle gerçekleşmiştir: 1932'de İtalya'nın Türkiye'ye ihracatı 11,074,200 sterlinden (%12,9) 1933 yılında 8,548,058 sterline (%11,4) gerilemiştir. Aynı veriler Birleşik Krallık için değerlendirildiğinde 1932'de 10,640,466 sterlinden (yüzde 12,4) 1933 yılına gelindiğinde 10,067,760 sterlin düzeyine ulaşmıştır (yüzde 13,5). İngiltere'nin Türkiye ile dış ticaret hacminin artmamasına rağmen pay kayıpları nedeniyle kısmi bir yüzdelik artış sağladığı görülmüştür. Öte yandan Türkiye'nin ihracatına bakıldığında 1930'ların başlarından itibaren İtalya'nın pay kaybı dikkat çekmektedir. 1932'de 16,358,814 sterlin ihracat düzeyi, 1933'te 12,967,710 sterline gerilemiştir. Bu dönemde Türkiye'nin İngiltere'ye ihracatına bakıldığında 1932'de 9,974,613 sterlinden, 1933 yılına gelindiğinde 8,593,842 sterlin düzeyine ulaşan bir daralma yaşanmıştır. ("Economic Report on Turkey for the period January-June 1935" FO E5655 5655/44: 15).

Böyle bakıldığında İngiltere'nin daha az pay kaybı yaşadığı 1930'lu yıllar boyunca İtalya gerilemiş, Nazi Almanya'sı yükselişe geçmiştir. Türkiye aynı konjunktürde iç politikada SSCB'ye olumsuz yaklaşırken, dış politikada SSCB'yle uyumlu bir çizgide hareket etmiş ve "denge politikasını aksatmamıştır" (Oran, 2009: 256).

1935 yılının sonbaharına gelindiğinde Afrika'da İtalyan yayılmacılığının tehdidi son noktaya ulaşmış görünüyordu. Robert Mallett, Mussolini'nin siyasi tarihteki konumunu farklı pencerelerden incelediği çalışmasında İtalya'nın ikinci Dünya Savaşı'nın çıkışına etki eden başlıca faktör olup olmadığını ve ülkeler arasında yer alıp olmadığını sorgulamaktadır. Habeşistan macerasının temel dinamikleri incelendiğinde İtalya'nın 1929 Dünya Ekonomik Krizi sonrasında yaşadığı içe kapanma süreci dikkat çekmektedir. Mallett, özellikle 1935 sonrasında odaklanarak sürecin uluslararası faktörün etkisinde iç ve dış politika ayrımı yapıldıktan sonra incelenmesi gerektiğini belirtmiştir. İtalya, deniz aşırı sefer hazırlıkları yapmaya başladığında Mussolini ve generalleri 1911'de işgal edilen Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son vilayeti Trablusgarp'ın (artık kullanılan adıyla Libya) hem Britanya kontrolündeki Sudan hem de Mısır'a yönelik bir kampanya için kullanılacağı belirtilmeye başlanmıştır (Mallett, 2003: 7).

Öte yandan Mussolini'nin Etiyopya konusundaki söylemleri 1934'te somut bir görünüm arz etmeye başlamış ve İtalya'nın, İmparator Haile Selassie'nin tahtta oturduğu Etiyopya'nın merkezileşme adımları Mussolini'nin konuşmalarına yansımıştır. Mussolini bu dönemde İtalya'nın hızlı hareket etmesi gerektiğini belirtmiş ve Milletler Cemiyeti başta olmak üzere uluslararası camianın İtalya'nın emperyalist müdahalelerine itiraz edemeyeceğini ve işgallerin engellenemeyeceği görüşünü savunmaya başlamıştır. Bosworth bu bağlamda Mussolini'nin yayınladığı 30 Aralık 1934 tarihli direktife işaret ederek artık yeni bir aşamaya ulaşan sorunun çözümü için silahın öne çıkarıldığını belirtmiştir (Bosworth, 2002: 284).

Bu aşamada İtalya'nın Habeşistan topraklarını işgale girişmesine kesin bir tavır göstermekte zorlanan Milletler Cemiyeti'nin yaptırım gücü tartışma konusudur. Dünyanın gündemi dönemin ulusal ve uluslararası basınında izlendiği üzere ağırlıklı olarak silahsızlanma sorunlarıyla açılmaktadır. Gazi Mustafa Kemal Atatürk, yeni (beşinci) yasama devresinin açık konuşmasında dünya gündemine dair kritik değerlendirmelere yer vermiştir. Konuşmasının hemen başında "kamutayın arsiulusal durumun çok önemli bir zamanında çalışmaya başladığını" belirten Atatürk, "hadiselerin Türk milletine iki ehemmiyetli düsturu yeniden hatırlattığını" vurgulamıştır: "*Yurdumuzu ve haklarımızı müdafaa edecek kuvvette olmak... sulhu koruyacak arsiulusal çalışma birliğine önem vermek*". Gazi Mustafa Kemal Atatürk, dünyada barış (sulh) koşullarının geride kaldığının farkında olarak sözlerine şöyle devam etmiştir: "*Sulhun bozulmuş olmasından izdirap duymamak mümkün değildir. Herhalde, bugünkü ağır ihtilâfların, ağır şartların ortadan kalkması medenî insanlığın başlıca dileği olmalıdır*".

Atatürk, içtenlikle sulh düşüncesinin ortaya konulduğu bir dönemin geride kaldığının farkında olarak genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temellerine uygun bir barışçıl dış politika tasarısını TBMM'nin açılışında yaptığı bu kritik konuşmada tekrar hatırlatmıştır: "*Bizim sulh ülküsüne ne kadar bağlı olduğumuzu, bu ülkünün güvenlik altına alınmasındaki dileğimizin ne kadar esaslı bulunduğunu izaha lüzum görmüyorum. Bu hususta çalışan Uluslar Sosyetesinin, tecrübelerden istifade ederek, prensiplerini tekâmül ettirmesi ve sulhu koruma kudretini arttırması samimî arzumuzdur*".

Konuşmasının devamında Atatürk diğer önemli bir noktaya değinmiş ve "arsiusulal siyasanın gidişine bakarak ulusal koruma araçlarının arttırılması" gerektiğini belirtmiştir. Bu durumun çözümsüz bırakılmaması için mali çarelerin dikkatli bir biçimde araştırılması gerektiğini belirten Gazi Mustafa Kemal Atatürk, "son arsiulusal hadiseler" konusunu özel olarak vurguladığı bu konuşmada "tayyare filolarının vücuda getirilmesi" gerekliliğini vurgulamıştır: "*Son arsiulusal hadiseler kudretli bir hava ordusunun, hayati önemde tutulmasına bir daha hak verirdi... "Havacılarımız, bütün ordu ve donanmamız gibi vatani korumaya anık kahramanlardır. Büyük millet bu soyak evlatlar ile kendini mutlu sayabilir*" (TBMMZC, 1 Kasım 1935: 3).

1930'ların ortalarında Milletler Cemiyeti'ne üye statüsüyle, Konseyde aktif rol ve sorumluluk üstlenen bir ülke olarak Türkiye Cumhuriyeti'nin saygınlığı doğudan batıya pek çok ülke tarafından takdir edilmekte ve yakından takip edilmektedir. Bu konuda dönemin önde gelen köşe yazarlarından Ahmet Şükrü Esmer Milliyet gazetesinde yer alan satırlarda Türkiye'nin saygınlığının yüksek bir iddiaya dayandığını belirtmiştir: "*Dahili sahadan hareice geçince Cümhuriyet'ten evvel, bütün dünyanın (Hasta Adam) ismini verdiği Türkiye bugün beynelmil hayatta doğru, dürüst siyasetiyle her devletin itimadını kazanmış şerefli sahibi olan bir devlet vaziyetindedir. İmparatorluk zamanında Türkiye'nin bir dostu yoktu. Bugün Türkiye dostluğu aranan ve bu dostluğa kıymet verilen bir devlet olmuştur. Cümhuriyet'in beynelmil hayatta telkin ettiği itimadın bir delili de birkaç ay evvel, ittifaka yakın bir ekseriyetle Milletler Cemiyeti Konseyi'ne aza intihap edilmeliğimizdir*" (Milliyet, 29 Ekim 1934; Ayın Tarihi, 1934 (Kasım), S: 11: 46).

Bu aşamada 1920'li yıllar boyunca sürdürülen realizm ve idealizm anlayışlarını dengeleme politikası yeni kazanımlar sağlamıştır. Bu kazanımları değerlendirirken 1929'dan itibaren bölgesel paktlar arasında Locarno Paktı, Litvinof Protokolü ve Küçük Antant gibi gelişmelerin Dünya ve Yakındoğu siyasetine etkileri değerlendirilmiştir. Nahid Sırrı (Örik), bu süreçte 1929 yılına girilirken *Hayat* mecmuasında

yayımlanan yazısında konjonktürün Türkiye açısından da ne kadar önemli olduğunu vurgulamıştır: Realizm politikasının gerekçelerinin açıkça görülebildiği bu dönemde Avrupa ve Dünya siyaseti için ümitvar olmakla olmamak arasındaki çizginin ne kadar ince bir çizgi olduğu belirtilmiş ve bekleyen pek çok meselenin üzerinde dikkatle durulmuştur. Nahid Sırrı, 1920'lerin sonlarındaki konjonktürü ele alırken "hiçbirinin halledilemediğini belirttiği muazzam meseleleri" sıralayarak uluslar arası ilişkiler analizinde ajandanın ülkeleri, siyasal liderliği ve konferanslar aracılığıyla sürdürülen diplomatik çabaları ne kadar yakından ilgilendirdiğini vurgulamıştır: "*Ren işgali, Almanya'nın borçları, Avusturya'nın Almanya'ya iltihakı tasavvurları, Litvanya ve Lehistan ihtilafı, Romanya ve Macaristan nizamı, Balkan ırk ve hükümetleri arasındaki rekabetler, İtalya ve Fransa arasındaki geçimsizlik sebepleri, teslimatı bahriye ve inşaatı bahriyenin tahdidi*" (Hayat, 3 Kânunusani 1929: 113-114).

1929 yılından 1930'lu yılların ortalarına kadar geçen süre içinde hem Türkiye Cumhuriyeti açısından hem de Yakındoğu ve Avrupa siyaseti açısından dikkat çeken gelişmeler arasında "teslimatı bahriye ve inşaatı bahriyenin tahdidi" biçiminde verilen deniz silahlanmasının ve donanma inşa programlarının sınırlandırılmasına dikkat çekilmiştir. Bu yaklaşımın 1921'de Washington Deniz Silahlanmasının Önlenmesi Sözleşmesiyle başlayıp, Milletler Cemiyeti gözetiminde sürdürülürken 1920'li yıllarda yeni çıktılar sağlaması beklenmiştir. Briand-Kellogg Paktı 1920'lerin sonlarına gelindiğinde *Harbin Milli Siyaset Aleti Olarak Kullanılmaması Hakkında Umumi Muahede* adıyla 27 Ağustos 1928'de Paris'te kabul edilmiş; bununla birlikte yıl sonuna kadar onaylanmamıştır. Ekonomi-politik penceresinden bakıldığında Türkiye'nin gümrük rejimini yeniden düzenleme hakkını kazandığı ve dünya ekonomisinin sallanmaya başladığı dönemde 1929 yılının temmuz ayı başlarında Litvinov Protokolü Moskova'da imzalanmıştır. Bu protokol de Briand-Kellogg Paktı gibi "savaşın ulusal siyasete bir araç olarak kullanılmasını reddetmek" ve Türkiye ve Avrupa diplomasisi açısından olumlu bir havanın yaratılmasında etkili olmuştur. Türkiye aynı zamanda Briand-Kellogg Paktı'na da 1929 yılının temmuz ayında katılmıştır (Ökçün ve Ökçün, 1974: 530) Aynı bağlamda Güney Amerika'da *Harbin Önünü Almaya Mahsus Cenubi Amerika Muahedesi* 19 Ekim 1933'te Rio de Janeiro'da kabul edilmiş ve Türkiye Cumhuriyeti bu antlaşmaya 1936'da imza atmıştır. Aynı şekilde 3 Temmuz 1933'te Sovyetler Birliği'nin Milletler Cemiyeti'ne sunduğu "Tevazüvün Tarifi Hakkında Protokol"e vakit kaybetmeden destek vermiş ve 23 Mart 1934'te bu sözleşmeyi imzalamıştır (Ökçün ve Ökçün, 1974: 531).

Ülkelerin dış politika ve iç politika dengesini sağlamakta zorlandığı iki savaş arasındaki dönemde ciddi bir çekişme söz konusudur. Bölgesel ittifakların neden öne çıktığının anlaşılması açısından Avrupa'daki çekişmeler başka kıtalara yaygınlaştırılarak ele alınabilmektedir. 1920'lerden 1930'lara geçilirken ekonomi politik ajandayı belirleyen iki akstan ilki silahsızlanma etrafında savaş sonrası yeni bir düzenin kurulması ve 1929'da meydana gelen sanayileşmiş ülkelerden başlayarak gelişmekte olan ülkeleri etkileyen Dünya Ekonomik Krizi olmuştur. Bu gelişmeleri tamamlayıcı yönleriyle dikkat çeken ve 1930'lu yılların ajandasında ana başlıkları oluşturan yeni gelişmeler arasında Nazi Almanya'sının Milletler Cemiyeti'nden ve Silahsızlanma Konferansı'ndan 4 Ekim 1933'te çekilmesi (Uçarol, 2015: 534) ve İtalya'nın Habeşistan'ı işgali olayları ön sıralarda yer almıştır. Nitekim Saar meselesi Ren bölgesinin işgali gibi yeni gelişmeler Nazi Almanya'sı cephesinden Avrupa'daki jeopolitik sarsıntıları örneklerken, 1935 yılında başlayan İtalyan işgaline karşı Milletler Cemiyeti'nin karar alma sürecini yönetememesi nedeniyle Versay'ın sert çizgilerle belirlediği askersiz ve silahlanmaya kapalı Ren bölgesine Alman ordu birliklerinin girmesi uluslararası sistemin meşruiyet zeminine dair tartışmaları da beraberinde getirmiştir.

Gazi Mustafa Kemal Atatürk'ün Avrupa'ya Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu felsefesinden mesaj göndermek amacıyla referans verdiği çekişme konuları arasında Ren meselesi röportajda geçen uyarıların gerçekliğini çok kısa sürede ortaya koyması yönüyle dikkat çekmektedir. Bu dönemde Milletler Cemiyeti'ne duyulan güvenin sarsılmasının arkasında Versay Barış Antlaşması ve bir dizi uluslararası antlaşmalar arasındaki dengenin kaybolmaya başlaması, Fransa-Sovyetler Birliği arasında imzalanan dostluk paktının Nazi Almanya'sında uyandırdığı güvensizlik ön planda yer almıştır. Almanya çelik sanayiinin merkezi konumundaki Ren bölgesine yönelmeden önce güven testinde Saar meselesi için yapılan plebisitte büyük bir çoğunluğun desteğini sağlayarak bölgesel nüfuzunun sınırlarını genişletme yoluna gitmiştir (Kılıç, 2010: 98-100).

1935 yazını takip eden süreçte Milletler Cemiyeti'nin güvenilirliğini sarsan olaylar arasında Habeşistan'ın işgali özel bir önem taşımıştır. Bununla birlikte tek bir ülkenin revizyonizmine ya da tek bir olgu ve faktörün etkisine bakarak Milletler Cemiyeti'nin güvenilirliğinin tartışılmaya açılmasının söz konusu olmadığını belirtmek gerekmektedir. Yukarıda sayılan çatışma ve işgal süreçleri İspanya İç Savaşı'yla yeni bir boyut kazanmıştır. Dolayısıyla, röportajdan hareket ederek, İtalyan tehdidinin 1930'larda ortaya çıkan ve Milletler Cemiyeti'ni etkisiz kılmaya başlayan tek faktör olduğu görüşünü doğrulamak mümkün değildir. Bu konuda Hitler'in daha 1933'te gizli bir emirle "hava kuvvetlerinin oluşturulması ve ordunun 300 bin kişiye çıkarılarak, tank ve ağır silahlarla donatılması için hazırlık yapılmasını istemesi ya da Versay denetiminden kaçmak amacıyla tank üretiminin "zirai traktör programı" adı altında yürütülmesi ilk örnekler arasında sayılmıştır. Yine 1934'te ilk tank taburunun "Motorize Ulaştırma Eğitim Birliği" adı altında çalıştırılması gibi örnekler silahlanma konusundaki kararlılık ve anti-Versay çizgisi üzerinden Milletler Cemiyeti düzeninin yıkılması planlarının kökenlerini oluşturan nedenleri dikkate almak gerektiğini göstermiştir (Akünal, 2020: 12-14).

Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluş koşullarını jeopolitik, tarihi, askeri, kültürel ve ekonomik yönden değerlendiren Mustafa Kemal Atatürk'ün tahminleri bu süreçte kısa süre içinde doğrulanmıştır. Bu tahminlerin ülkelerin adını öne çıkaran bir tahmin kategorisinde yer almadığı açıktır; bununla birlikte yakın tehdidin izleri 1935 sonlarından itibaren somut bir tartışmayı ortaya çıkarmıştır. 1935 yılının sonbaharında İtalya'nın Habeşistan'ı işgal etmeye başlamasının açtığı yolu Nasyonal Sosyalist İşçi Partisi yönetimindeki Almanya, Avrupa'nın tam ortasına Ren bölgesine taşımıştır. Böylece 1935 yılının yaz aylarında ciddi bir ivme kazanan Avrupa ve Dünya savaşı tehlikesi karşısında çanlar daha hızlı çalmaya başladığında, İtalya 1936 yılının Mayıs ayında Habeşistan'ı İtalya'nın denizaşırı topraklarını kapsayan İtalyan imparatorluğuna katmıştır. Bu ülke işgal sonrasında imparatorluk unvanı (*Re D'Italia e Imperatore e D'Etiochia*) gibi gösterişli unvanların etkisiyle Roma İmparatorluğu geçmişine yaslanan ve faşist anlayış açısından sorgulanmayan bir kararla, 1937 yılında Milletler Cemiyeti'nden ayrılmaya karar vermiştir. İtalya, aynı yıl, Almanya-Japonya tarafından sadece bir yıl önce kurulmuş Anti-Komintern Pakt'a katılma kararı almıştır (Akünal, 2020: 14).

Bu dönemde Türkiye temel perspektife göre Osmanlı Devleti'nden miras kalan ve denge siyaseti olarak yansıyan politikanın pasifliğinden sıyrılmak, ekonomik bağımsızlık, çağdaş uygarlık düzeyini amaçlayan devrimlere dayanan adımlarla yeni Türkiye'nin şartlarını en rasyonel biçimde geliştirmek ve dış politikasını barış, akılcılık ve pragmatizm ilkeleri doğrultusunda kurgulamak yönünde gayret göstermiştir. Böylece genç Cumhuriyet 1930'ların ortalarına gelindiğinde Yakınoğ'u'da, Afrika'da ve Avrupa'da küresel barışı tehdit etmekte olan yeni gelişmelere azami derecede dikkat göstermiştir. Çalışmanın başında da belirttiği üzere, 1930'lu yıllar boyunca silahsızlanma stratejisi gündemdeki yerini korumaya devam etmiştir. Ülkeler arasındaki anlaşmazlıkların temel çıkış noktasını oluşturan silahsızlanma Japonya'nın 1931'de Çin'in Mançurya bölgesini işgali sonrasında ciddi bir ivme kazanmıştır. Bununla birlikte Avrupa'daki yeni uzlaşmazlık konuları ve revizyonizm tehlikesi silahsızlanma konferanslarının yalnızca Asya kıtasıyla sınırlı olmadığını, kıtalararası bir soruna dönüştüğünü göstermekteydi. Türkiye, bu dönemde saygınlığı kendi politikalarının tutarlılığı ve barış içinde sürdürülen bir çağdaşlaşma programının yansımalarıyla kazanmayı başarmıştır. Milletler Cemiyeti'ne üyelik için davet edilmiş ve 1932 yılında bu cemiyete üye olmuştur. Aynı süreçte iki yıl içinde Çin'in üyelik süresi dolduğunda Milletler Cemiyeti Güvenlik Konseyinde üyelik hedefine ulaşmıştır. Genç Cumhuriyet 1935-1937 yılları arasında Güvenlik Konseyi üyeliğini üstlenmiş, 1937'de Türkiye Cumhuriyeti'nin Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras Güvenlik Konseyi'ne başkanlık etmiştir (Uzgel, 2009: 312).

Diğer yandan Türkiye, Sovyetler Birliği (SSCB) ile dostluk bağlarını dikkate alarak Milletler Cemiyeti üyeliğinin Türk-Sovyet dostluğu ve saldırmazlık antlaşmaları açısından bir engel oluşturmadığını vurgulamıştır. Böylece genç Türkiye Cumhuriyeti'nin kararlılıkla sürdürdüğü dış politika hem saldırmazlık tanımı yönünden netliğini çeşitli paktlar ve protokollere taraf olan ülkeler nezdinde göstermiş hem de Türkiye'nin yakın çevresine sıçrayacak savaş koşulları karşısında teyakkuz halinin hukuki ve politik çerçevesini oluşturmuştur. Sovyetler Birliği, bu dönemde Türk dış politikasının temel dayanak noktaları arasında yer almıştır. Yukarıda değindiğimiz Sovyetler Birliği'nin öncülüğünü yaptığı sözleşmeye odaklanıldığında Türkiye bu dönemde Avrupa'da savaş tehdidini karşı durmayı amaçlayan ve saldırganın belirlenmesine ilişkin sözleşmeye imza atan 10 ülke arasında yer almıştır. (Vandov 1982: 136). Bu şartlarda Türkiye'nin emperyalist hedeflere yaslanan ülkeler arasındaki ilişkiler karşısında dış politikasında belirlemeye çalıştığı hat Sovyetler Birliği'nin katılımını sağlamayı öngören; bununla birlikte siyasal rejim konusunda öykünmeye yol açmayan bir politikaya dayanmıştır. 1930'ların karmaşık stratejileri karşısında Sovyetler Birliği'nin Milletler Cemiyeti'ne katıldığı 1934 öncesinde Uzakdoğ'u'da taşlar yerinden oynamıştır. Yine Nazilerin iktidara geldiği Almanya'nın stratejik dengeleri sarsan kararlarıyla Avrupa'da da kırılganlıklar dolayısıyla gerginlik artmaya başlamıştır. 1930'lu yılların başlarından itibaren gündemde özel bir yere sahip olmasına rağmen silahların azaltılması ya da sınırlandırılması konusunun daha fazla öne çıkmaya başlamasının nedeni 1933 yılında Almanya'da Nazilerin iktidara gelmesi, Milletler Cemiyeti'nden ve Silahsızlanma Konferansı'ndan Almanya'nın çekilmesi yönünde karar alınmasıdır.

Bu dönemde Sovyet basınında *İzvestiya*'da çıkan bir haberin Türk basınına yansımalarından Sovyetlerin yeni bir emperyalist cihan harbi konusundaki değerlendirmelerine 1930'ların ilk yarısında başladıkları görülmektedir. *İzvestiya*'dan aktarıldığı üzere 1934 yılının sonbaharında, revizyonizm ve İtalyan tehdidinin yakından hissedilmeye başladığı dönemde "silahları bırakma konferansının başarısızlığa uğraması konferansın akamete uğraması, deniz meseleleri hakkındaki müzakerelerin çıkmaza girmesi ve hava silâhları yarışı gösteriyor ki dünya yeni bir emperyalist cihan harbine doğru gitmektedir" sözleriyle yaklaşan tehlikeye işaret edilmiştir (Yeniöl, 8 Teşrinisani 1934: 1).

Bu süreçte Türkiye'de ulusal basında çok çeşitli yazılarda "sulh ve harp" dengesi olarak ifade edilebilecek, mevcut koşullara göre savaş kaçınılmaz hale gelirse, hazır olmayı telkin eden pek çok yazıya yer verilmiştir. "Silahları Arttıran Konferans" başlıklı makaleden kısa bir örnek dönemin havasına etki eden beklentileri yansıtmaktadır:

"Silahları azaltma konferansı tam yirmi sekiz aydan beri toplanıp duruyor. Adından da belli olduğu gibi, bu konferansın gâyesi silahları azaltmaktır. Hakikatte ise bu konferans silahların azalmasına değil, kat kat artmasına hizmet etti. Tutulan hesaplara göre konferansın toplandığı günden beri büyük küçük devletler müdafaa bütçelerine iki yüz altmış milyon isterlin, bizim paramızla bir milyar sekiz yüz milyon lira ilave etmişlerdir. Demek ki konferans toplandı toplanalı, milletler her ay yetmiş milyon liraya yakın para sarf ederek silahlarını arttırmışlardır. Bu netice milletlerin birbirlerine karşı ne kadar itimatlılık duyduklarını açıkça gösteriyor. Bugün de her millet, gene eskisi gibi: "Hazır ol harbe, eğer istersen sulhu salâh!" demek mecburiyetini hissediyor ve en mükemmel emniyeti bu kaideyi tatbik etmekte buluyor" (Zaman, 11 Haziran 1934: 2).

1930'ların başlarındaki gergin havanın, 1933 sonrasında ciddi bir ivme kazandığını belirtmek mümkündür. İronik biçimde genç Türkiye Cumhuriyeti Milletler Cemiyeti'nde 1920'lerin sonlarındaki ılımlı havanın yayılacağına dair iyimser ve ihtiyatlı bir yaklaşım sergilerken, aynı zamanda Avrupa barışının tehdit altında olduğunu gösteren somut sorunlar ortaya çıkmaya başlamıştır. Atatürk'ün Baker ile röportajında değindiği şartlar 1935 yılının ortalarına gelindiğinde Milletler Cemiyeti'nin başarısızlığına işaret etmiştir. 1932 Şubat ve Kasım aylarında düzenlenen ve 1933'te saldırganın tarifini yapmayı planlayan Cenevre Konferansları sonrasında önemli iki sözleşmeye taraf olunmuştur. Bu süreçte Türkiye Cumhuriyeti basını pek çok gazeteyle ulusal ve yerel düzeyde Sovyetler Birliği ile koordinasyon halinde Milletler Cemiyeti'ne yansıyan silahsızlanma politikasını desteklemiştir. Dönemin basın hayatında önemli portreler arasında yer alan Zekeriya Sertel, 1930'ların ortalarında Sovyetler Birliği ve Türkiye Cumhuriyeti arasındaki dostluğa işaret ederken tarihi süreçlerin sonunda iki ülkenin komşu olduğunu, Sovyetler Birliği'nin emperyalist emellerinin olamayacağını not etmiş ve eklemiştir: *"Emperyalizmin acı tecrübelerini geçirmiş bulunan Türkiye için doğru yol Sovyetler ile dostlukta idi. Atatürk de bu inançta idi. Biz, Sovyet dostluğu davamızda onun güttüğü politikadan kuvvet alıyorduk"* (Sertel, 2001: 191).

Böylece röportajdan hareket edildiğinde Milletler Cemiyeti'nin karşılaştığı kritik sorunlar ve uluslararası düzenin karanlık bir süreçte pasif ve aktif dış politika dikotomisine sürüklendiği vurgulanmıştır. 1919'da kaleme alınan ve ABD'nin "enternasyonalizm" ve "ulusal hedeflere uygun uluslararası barış organizasyonu üyeliği" seçenekleri arasında bir yerde bulunduğu dönemin koşullarını inceleyen çalışmada Thomas Benjamin Neely uluslararası hukuk açısından önem taşıyan kritik bir kavramı tartışmıştır. Bu kavram "soyutla(n)ma" olarak ifade edilebilecek, henüz taslak aşamasında bulunan ve muhayyel statüsünün gelişip gelişmeyeceği konusunda kaygıların duyulduğu Milletler Cemiyeti'nin statüsünü anlatmaktadır (Neely, 1919: 7). Cemiyet, aslında bu tartışmaları geride bırakmış görünmesine rağmen, uzun yıllar

güven telkin edip etmediği tartışılan bir uluslararası organizasyon kimliğine sıkışıp kalmıştır. Bu belirsizliğin hem Cemiyet'in ortaya çıkış koşulları yoluyla yapısal hem de uluslararası ilişkileri belirleyen siyasal, ekonomik ve askeri konjonktürle bağlantıları röportajda değinilen jeopolitik dengeler aracılığıyla analiz edilmiştir.

Sonuç

1930'lara geldiğinde devrimler, Türkiye Cumhuriyeti'nin ortaya koyduğu iddianın her alandaki yansımaları olarak toplumsal ve ekonomik düzlemde çağdaş uygarlık hedefine işaret etmişlerdir. Aynı dönemde dış siyasette geçerliliğini koruyan ilkeler de Cumhuriyet'in başlıca kazanımları arasında yer almıştır. Bu dönemde genç Türkiye Cumhuriyeti'nin sanayileşme gibi stratejilerde Avrupa'nın çevresinde, gelişme arayışında olan ülkelere biçilen rolleri aşacak bir hedef doğrultusunda ilerlediği görülmektedir.

Çalışmada incelenen röportajda realizm akımının dış politikaya yansımaları uluslararası ilişkilerdeki kırılganlıklarına karşılık Milletler Cemiyeti'nin varlığını yadsımayan bir değerlendirme biçiminde ortaya çıkmıştır. Röportajdan Türkiye Cumhuriyeti'nin saygınlığını 1934'te Milletler Cemiyeti Konseyi'ne üye seçilmesinde aramakla yetinmemek gerektiği anlaşılmaktadır. Bu noktada, 1930'ların ikinci yarısında sürdürülen çabalara, aktif dış politikaya ve barışın temellerinin sağlamaştırılması için Türkiye'nin oynadığı başarılı role dikkat çekmenin de yararlı olduğunu eklemek gerekmiştir.

Türkiye, uluslar ailesi içinde saygın bir konuma yükselmeye başladığı bu dönemde, Balkan Antantı'nın temellerinin atılması yönünde etkili bir iradenin ortaya konulması, Sadabad Paketi'nin kurulmasında gösterilen kararlılık yoluyla bölgesel barış kurgusunun başlıca mimarları arasında olduğunu ispatlamıştır. Röportajın da işaret ettiği bir konu olan tahkim edilmesi yoluyla Karadeniz ve Akdeniz'e açılan boğazların güvenliğinin sağlanmasında kararlılıkla ilerleyen genç Türkiye Cumhuriyeti "yurtta sulh, cihanda sulh" politikasını hayata geçirmeyi hedeflemiştir. Röportaj, Türkiye Cumhuriyeti'nin ve Karadeniz'e kıyısı bulunan tüm ülkelerin güvenlik ve barış ilkelerini yansıtan, yurt, bölge ve dünya barışını sembolize eden Montrö Boğazlar Sözleşmesi'nin imzalanmasına giden süreçte kritik değerlendirmeler içermesi yönüyle, 1930'lu yılların başlarında kristalleşen dış politika tasarımı 1930'ların sonlarına taşıyacak bir bakış açısını netleştirmesi açısından dikkat çekmiştir. Tarihi bir röportaj örneği olarak gazeteci G. Baker'ın gerçekleştirdiği röportaj, İkinci Dünya Savaşı öncesinde gerçekleşen röportajlar antolojisinde yer alacak kritik mesajlar vermesi yönüyle uluslararası hukuk tartışmalarından yeni bir ulus-devlet inşasına kadar pek çok konuyla bağlantılı sayılmıştır. Bu açıdan bakıldığında Atatürk'ün röportajda yer alan konulara verdiği yanıtlarda kolaycı bir yaklaşımın reddedildiği görülmüş ve röportajın izleyen satırlarında yeni sorular arasında bağlantıları sağlayan yorum cümlelerinde benzer tespitler vurgulanmıştır.

1930'lu yıllar iki savaş arası dönemin politik ve ekonomik bağlamını değerlendirmeyi zorunlu kılan bir dönemdir. Bu dönemde Türkiye açısından barış ilkelerinin gözetildiği bir dış siyaset anlayışının kurumsallaştırılması hedefi kararlılıkla sürdürülmüştür. Bu görüşmenin gerçekleştirildiği dönemde Avrupa'da yoğunlaşan savaş havası karşısında tedirginlik duyulduğu tüm açıklığıyla gözlemlenmiştir. İtalya'nın yarattığı tehdit Avrupa'da Almanya'nın son çıkışlarıyla ve Berlin-Roma-Tokyo arasındaki mihverin kurulmaya başladığı dönemde şiddetlenmiştir. Bu aşamada en ciddi sorun uluslararası antlaşmalara uyulmasıdır. Versay (Versailles) Antlaşması'nın çiğnenmeye başladığı siyasal konjonktürde Fransa da İngiltere gibi ödünler vermeye başlamıştır. Bu yönden bakıldığında röportajın işaret ettiği ve Avrupa kıtasının siyasal ve toplumsal düzenini tehdit eden politikalar uygulandığına örnek göstermeye çalıştığı tek ismin faşist rejimin egemen olduğu İtalya'nın siyasal lideri Benito Mussolini olmadığı anlaşılmaktadır. Yine de röportajın kısa süre sonrasında Fransız Cumhurbaşkanı Lebrun'un Türkiye Cumhuriyeti'nin Paris Büyükelçisi Suad Davaz'a söylediği sözlerden yansıdığı üzere, Mussolini'nin çıkışlarının endişe uyandırmaya devam ettiği ve Avrupa ve dünya barışına yönelik en ciddi tehditler arasında sayıldığı bu dönemin ajandasında üst sıralarda yer alan ve bölgesel ve küresel barışı tehdit eden bir endişe konusu olarak kaydedilmiştir: "Ben Mussolini'nin siyasetini hiç beğenmiyorum. Kararsız bir siyaset izlediğini zannediyorum. Gazi Mustafa Kemal emsalsiz bir asker ve dahi bir komutan olduğu halde, ne kadar barışsever; bunu takdir etmek lâzımdır. İnsaniyet barışa muhtaçtır. Barışı herhalde temin etmek zorunluluğu karşısında bulunuyoruz" (Kocatürk, 1999: 511-512).

Bu röportaj İkinci Dünya Savaşı'nın ayak seslerinin işitildiği bir dönemde uluslararası basına ve revizyonizm kampında yer alan ülkelere olduğu kadar Avrupa'nın Milletler Cemiyeti çatısı altındaki barış ve sükunetinin korunmasını amaçlayan tüm ülkelere önemli mesajlar ve öneriler içermiştir. Genç Türkiye Cumhuriyeti'nin, "Avrupa'nın hasta adamı" olarak görülen Türkiye'nin, I. Dünya Savaşı öncesinin derslerini göz ardı etmeden, aktif dış siyaset hedeflerini net ve tutarlı bir biçimde ortaya koymayı amaçlayan röportaj, yeni bir dünya savaşı tehdidinin ve bu tehdide karşı barışçıl çözüm arayışlarındaki tutarlılığın ne kadar ivedi olduğunu irdeleyen ve "arsulusal tedbirlerin önemini" vurgulayan örnekler arasında yer almıştır.

Hakem Değerlendirmesi: Dış bağımsız.

Çıkar Çatışması: Yazar çıkar çatışması bildirmemiştir.

Finansal Destek: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir.

Peer-review: Externally peer-reviewed.

Declaration of Interests: The author have no conflicts of interest to declare.

Funding: The author declared that this study has received no financial support.

Kaynaklar

"Economic Report on Turkey for the period January-June 1935". (1935). *Foreign Office (FO) E5655 5655/44*. (Örik), Nahid Sırrı. (1929). *Hayat Mecmuası*, 3 Kânunusani 1929, S. 110, sf. 113-114.

- "Silahları Arttıran Konferans", (1934). *Zaman*, S: 1, No: 1, 11 Haziran 1934.
- (Esmer), Ahmet Şükrü. (29 Ekim 1934) "Kutluladığımız Büyük Gün", *Ayın Tarihi*, S. 11, s. 46-47.
- "Dünya Yeni Bir Emperyalist Cihan Harbine Doğru Gidiyor". (8 Teşrinisani 1934). *Yeniyol (Trabzon)*, no: 1981.
- "Yine Habeşistan Macerası ve İtalya", (25 Temmuz 1935). *Yeni Adam*, no.82.
- Türkiye Büyük Millet Meclisi Zabıt Ceridesi (TBMMZC)*. (1935). C. 6, İ: 1, 1 Kasım 1935.
- "Atatürk'le Mis Baker'in Mülakatı". (21 Haziran 1935). *Ulus*, No. 4992.
- "Atatürk'le Mülakat". (21 Haziran 1935). *Tan*, No. 60-3363.
- "Bir Yabancı Kadın Gazeteci Önderin Huzurunda". (21 Haziran 1935). *Kurun*, No. 6267-207.
- "Atatürk'ün Bir Amerikalı Gazeteciye Mühim Sözleri". (21 Haziran 1935). *Akşam*, No. 5988.
- "Büyük Önder Beynelmilel Vaziyeti Nasıl Görüyor". (21 Haziran 1935). *Cumhuriyet*, no. 3986.
- "Atatürk'le Mülakat: Atiden Bahsetmeyelim, Harp Tehlikesi Bulduğumuz Zaman da Vardır". (22 Haziran 1935). *Yeni Asır*, No. 8973.
- Akgün, S. K. (2004). "Atatürk ve Türk Devrimi'nin Anlaşılmasında Gözardı Edilemeyecek Kaynaklar", *Türkiye Barolar Birliği Uluslararası Atatürk'ü Anma Programı-XXI. Yüzyılda Atatürk'ü Düşünmek. (9-14 Kasım 2009, Ankara)*. Ankara: Türkiye Barolar Birliği Yayınları, s. 48-82.
- Akgün, S. K. (2006). "Türkiye Cumhuriyeti Tarihinin Başlıca Kaynaklarında Atatürk", *Doğumunun 125. Yılında Mustafa Kemal Atatürk Uluslararası Sempozyumu Bildirileri (15-18 Mayıs 2006, Ankara)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları, s. 45-70.
- Akünel, T. (2020). *Çankaya'da Kaygılı Bekleyiş*. İstanbul, TÜYAP Yayınları.
- Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri (1918-1937)*. c. III. (1997). Hz. Sadi Borak, Utkan Kocatürk, Ankara: Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Yayınları.
- Baker, G. (1951). *I Had To Know*. New York: Appleton-Century Crofts, 1951.
- Bosworth, R. J. B. (1996). *Italy and the Wider World (1860-1960)*. London&Newyork: Routledge.
- Bosworth, R. J. B. (2002). *Mussolini*. London: Arnold Publishers.
- David, C. (1991). *Hitler ve Nazizm*. (Çev. Hüseyin Boşan) İstanbul, İletişim Yayınları.
- Davies, N. (2006). *Avrupa Tarihi: Doğu'dan Batı'ya, Buz Çağından Soğuk Savaşa, Urallar'dan Cebelitarık'a, Avrupa'nın Panoraması*. (Çev. Burcu Çığman) Ankara: İmge Yayınları.
- Diñç, İ. (2002). *Faşist Rejimin Lideri Benito Mussolini'nin İktidara Gelişi, Yükselişi, Hazin Sonu*. İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Fromkin, D. (2008). *Barışa Son Veren Barış: Modern Ortadoğu Nasıl Yaratıldı (1914-1922)*. (Çev. Mehmet Harmancı) İstanbul: Epsilon Yayınları.
- Griffin, R. (2014). *Faşizmin Doğası*. (Çev. Ali Selman) İstanbul: İletişim Yayınları.
- Hale, W. (2013). *Turkish Foreign Policy Since 1774*. New York: Routledge.
- Kılıç, S. (2010). *Türk Basınında Hitler Almanya'sı (1933-1945)*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kocatürk, U. (1999). *Doğumundan Ölümüne Kadar Atatürk: Kaynakçalı Atatürk Günlüğü*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Kürkçüoğlu, Ö. (1981). "An Analysis of Atatürk's Foreign Policy (1919-1938)", *The Turkish Yearbook*, v. XX, 1981. s.133-187.
- Mallett, R. (2003). *Mussolini and the Origins of the Second World War (1933-1940)*. New York: Palgrave Macmillan.
- Neely, T. B. (1919). *The League, The Nation's Danger: "A Study of the So-Called League of Nations*. Philadelphia: E.A. Yeakel.
- Okyar, O., & Seyitdanlıoğlu, M. (2006). *Atatürk, Okyar ve Çok Partili Türkiye: Fethi Okyar'ın Anıları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Oran, B. (2009). "1923-1939 Göreli Özerklik-I", Baskın Oran (ed.). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar, c. I (1919-1980)*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Parker, R. A. C. (2009). *II. Dünya Savaşı*. (Çev. Müfit Günay) Ankara: Dost Kitabevi.
- Quirin, J. A. (2005). "Ethiopia and PanAfricanism", *Berkshire Encyclopedia of World History*. v. 4, ed. William H.McNeill, Great Barrington, Massachusetts: Berkshire Publishing Group.
- Sertel, Z. (2001). *Hatırladıklarım*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Sherill, (General) Charles H. (1973). *Bir Elçiden: Gazi Mustafa Kemal*. (Çev. Alp İlğaz) İstanbul: Kervan Yayıncılık.
- Tütengil, C. O. (1998). *Atatürk Anlamak ve Tamamlamak*. yy. Hz. Nurer Uğurlu. İstanbul: Yenigün Basın ve Yayıncılık.
- Uçarol, R. (2015). *Siyasi Tarih (1789-1980)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Uzgel, İ. (2009). "İtalya'yla İlişkiler"; "Almanya'yla İlişkiler", Baskın Oran (ed.), *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşı'ndan Bugüne Olgular, Belgeler, Yorumlar (1919-1980)*. c. I. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Vandov, D. (1982). *Atatürk Döneminde Türk-Sovyet İlişkileri*. Frankfurt am Main (Federal Almanya): İnfograph Yayınları.

Structured Abstract

Research Problem: The paper problematizes the compatibility of perspectives which appeared by the interview of Ghazi Mustafa Kemal Ataturk, as the founder and the first president of new Turkey with the American journalist Gladys Baker through the tumultuous flow of international relations in the midst of 1930s. The young Republic of Turkey, without yielding to the efforts of confronting disruptive manoeuvres led by the forces of revisionism, followed the march of international events during the entire season of the 1930s, and paid attention to the construction of continental peace efforts. This attention, finding its origins in the post-WWI period of nation-state construction, the quest of disarmament among the international powers and the margins of international rivalry supported the main agenda of Turkish foreign policy to make new contributions to the regional cooperations and the world peace. By standing upon these points, Turkey's efforts were scrutinised under the light of the crucial interview that facilitated to deliver messages of Turkish foreign policy to states of Europe and the power rivalry with the aid of auxiliary tools of public diplomacy. Turkey, as a young country which had borne out of the ashes of the dismantling Ottoman Empire, continued to evaluate the dismantlement processes of the Ottoman State, and questioned the capability of the League of Nations to fulfill the quite critical role of the international mediation and safeguarding through the international zones of conflict. Formerly, being assessed as the successor of "sick man of Europe", Turkey's achievements and the revolutions which had taken place in just a short period accessing a decade had also been evaluated by the international-level of political and economic readings involving new Turkey in the European balance of power and geopolitical formulatization.

Research Questions: Pertaining to the international rivalry of armament and the high expectations from the Disarmament Conferences through the restriction of targets on the naval programs and the military powers, the study aspires to find answers to the prospective questions: 1- What was the nature of factors that had affected the international affairs during the 1930s? 2- What kind of changes emerged after the failure of the Disarmament Conferences in the agenda of international affairs? 3-What kind of examples could be given for the coverage of national level press organs through the tense discussions over the failure of Disarmament Conferences? 4-What were the consequences of the rising revisionism and the aggression of powers such as Nazi Germany, fascist Italy and Japan through the second half of the 1930s? 5-What kind of messages did the interview of American journalist Gladys Baker with the founder and the first president of Republic of Turkey, Ghazi Mustafa Kemal Ataturk contain towards the understanding of international affairs and the political and social status of Turkey?

Literature Review: The literature review was conducted by applying to the primary and the secondary sources around the historical interview that centered the Turkish foreign policy's projection in the second part of the 1930s. By not only applying to the digitized newspapers, the study aspired to cover the examples from the Turkish periodicals to understand the reflections of young Turkey's perception to evaluate the rising expansionism rherotic, aggression, appeasement policies. Hence, the literature review aimed to include the newspapers, periodicals, secondary sources, and the memoirs, although the conceptual framework was set upon the confrontation of armament and disarmament strategies. The reckless selection of newspaper articles targeted to implement the rising tension in Europe as the cases that had been issued in the international agenda were involved, the quite critical echelons of invasions, aggression were covered through the literature review.

Methodology: The main hypothesis of the study was identified according to the main discussion which was circulated at the interview by American journalist Gladys Baker. As a dedicated person, Baker, being informed by the American ambassador in Turkey, had underlined the rising influence of authoritarian regimes and questioned as to whether Turkey had identified herself in a similar framework or not. By standing upon this point, the paper aimed at putting forth the main discussion not only towards the dictatorship but also it aspired to scrutinise the main layers of aggression against the international order led by the League of Nations. Hence, after evaluating the main subtitles through the interview, the study emphasized the main question of the reliability which ceaselessly continued to affect the international affairs under the umbrella of the League of Nations. In this context, without losing the margins of the interview, the study targeted to elucidate the Turkish foreign policy's reserves and warnings through the rise of aggressive nationalism and revisionary rhetoric and armament tendencies in the 1930s.

Results and Conclusions: As a result of this analysis, during the 1930s, it was seen that young Republic of Turkey had significantly been disturbed by the main disruptive titles of the international agenda, and the inadequate capacity of the League of Nations to realise on-time and affective interventions to the zones of conflict around Europe and the other parts of the world. Turkey's calls towards the description of the levels of aggression could only be implemented by a bunch of countries in the midst of 1933, and the subsequent course of events could not provide the level of certainty and trustability in the international affairs. The interview, among many others, had underlined the approaching threats which gradually started to shake the European peace accord and the concert by which the main European powers would make optimist anticipations for the prospective goals of European cooperation. The opportunities had seemed to be lost in the midst of 1930s through the withdrawal of Nazi Germany from the League of Nations, the Abyssinian War efforts of fascist Italy which implicitly stood in the center of the interview. As a cunning journalist, Gladys Baker did not hesitate to ask quite courageous questions to the President of Republic of Turkey, Mustafa Kemal Ataturk although she had found some similarities of Turkey with the rising authoritarianism of dictatorships in European political equilibrium. Eventually, she did not bring concrete conclusions at the end of the interview. Although this interview emerged as an eye-catching piece of public diplomacy, the contribution efforts of Turkey stayed aloof of the misperception and the stereotypes. Final remarks by Mustafa Kemal Ataturk emphasized the decisive role of young Turkey to keep the track of any kind of international affairs towards the settlement of world peace. The motto for the aspiration of a peaceful world was quite clear and the differentiation of Turkey from some other single-party regimes would prove the constructive and progressive role of a country on the eve of a reapproaching World War. Thus, the interview is assessed as one of the most significant visionary interpretations on the fate of world affairs through the fragmentation processes in the system of League of Nations.

ULUS

ON ALTINCI YIL. No: 4692

Adımız, adımızdır

21. HAZİRAN 1935 CUMA

Londra, 20 (A.A.) — B. Baldwin, Aram Kumarasında, Alman - İngiliz deniz uzlaşmasının, genel bir deniz anlaşması görüşmelerinin fırsat noktası olduğunu söylemiştir.

Her yerde 5 kuruş

Atatürk'le Mis Baker'in mülakatı

Bir çok Amerika gazetelerine yazılar yazan Mis Gladys Baker geçenlerde memleketimize gelmiş ve burada Cumur Başkanımız Atatürk'le mülakatta bulunmuştu. Bu mülakat, son günlerde, bir kaç Avrupa gazetesinde çıkmıştır. Mis Baker'in bu yazısı, elimize geçen bir aslından, tercüme ediyoruz.

— Yakın bir atide harbin çıkması muhtemel olduğuna zannediyor musunuz? Son zamanlarda kendisine Atatürk ismi verilen Mustafa Kemal, asker inkılabının Türkiye Cumhuriyeti Reisi olmadan evvel Sultanların iktisadî metgahı olan Dolmabahçe isimli beyaz mermer saraydaki yemek masasının uzun sofrasından dürüst mavi gözlerini kaldırdı, ve nazırları, şam işi perdeli yüksek pencerelelerinden karanlık ve sesiz Boğaziçini geçerek Anadolu sahilinin yaprak sünen ziyalarına gitti. Ağır ve ciddi bir sesle "yaşım sünden bahsetmemeliyiz, dedi, "harp tehlikesi bulunduğumuz zaman da vardır."

Avrupadaki vaziyetin birkaç ay evvelkisine nazaran daha gergin olup olmadığı sorulunca, "daha fedadır, daha çok fenadır," dedi, "harbin ciddiyetini nazarı dikkate almayan bazı gayrisaninî önderler, taarruz vasıtaları (agent) larını oluşturdular. Kontrolları altındaki milletleri, milliyetçileri ve annaları yanlış bir şekilde göstererek ve sukutinal ederek aldatmışlardır. Bu buhranlı saatlerde herçimerece maali olmak için lütülelerin kendileri karar vermezler ve mesuliyet mevkini yüksek karakterli ve yüksek morallî, vicdanlı insanların eline tevdi etmeleri zamanı gelmiştir. Bu gecikmeden yapılındır."

Bundan sonra realist Atatürk, dünyanın en kuvvetli diktatörü-güne çıkmak için bir biç maniyaya müsahaba göstermeyen Çanakkalemin ve çok uzak bir atide olmanın - türk istiklâl harbinin askeri kahramanı dedi ki: "eğer harp bir bomba infilakı gibi birden bir çıkarsa milletler, kara masni olmak için, müessilî mukavemetlerini ve mali kudretlerini mütearız karşı birleştirmekle tereddüt etmemelidirler. En zeri ve en müessir tedbir, muhtemel bir mütearız, taarruzun yanına kür kalmayacağını açıkça anlatacak beynelmil teşkilâtın kurulmasıdır."

Atatürk, emtıkavî misakların nihai kıymetinin, bütün milletlere şamil olacak umumî bir paktn aktinde olduğuna kanıdır. "Mamaşih, dedi, "hali hazırda en müstacel ihtiyaç, komşu memleketlerin, birleşmelerinin hususî ihtiyaçlarını ve meselelerini görüşmeleridir. Bundan başka munta-

Bayan Gladys Baker'in (solda) Ankara'da bulunduğu sırada Bayan Henderson Haç ile birlikte alınmış bir resmi.

kavi misaklar, sulhın muhafazası için kıymetlerini şimdiden ispat etmişlerdir."

İnsanı teslim şıca gözlerinde, Gazi'nin fevkalde önderlik kuvveti vardı. Kalmı kavlari sakın durmaz. Yüksek entellektüel zihniyetlere kuller ve saygına hayret derecede geniş alında derin çiğler oyaçak bir şekilde castır. Derisi açık renkli ve güneşten yanmıştır. Esmer değildir. Saçları sarımsak kalve renginde ve kül rengindedir. Ağzının temiz kesilmiş hattı ve çenesi kararlıdır. Katıyetini gösterir. O toktedir, cevabı hazır, nazarı dikkate celbedecek derecede zekidir.

"Harp çıktığı takdirde Amerika bitarafî siyasetini muhafaza edebilir mi?", dedim.

"İmkân yok," dedi, "İmkân yok. Eğer harp çıkarsa, Amerikan milletler camiasında işgal ettiği yüksek mevki herhalde müteessir olacaktır. Coğrafî vaziyetleri ne olursa olsun milletler biribirini ne birçok rabatlarla bağlandırlar. "Atatürk dünyadaki milletleri bir apartmanın sakinleri telakki ediyor. Birleşik Amerika Cumhuriyetleri bu apartmanın en lüks dairelerinde oturmaktadır. Eğer apartman, sakinlerinden bazıları tarafından ateşe verilirse diğerlerini yanğının tesirinden kurtulmasına imkân yoktur. Harp için de aynı şey varittir. Birleşik Amerika Cumhuriyetlerinin bundan uzak kalmaları gayrikabildir. Atatürk şu sözleri ilâve etti: "Bundan başka Amerika büyük ve kuvvetli"

Yeni Çekoslovakya Elçisi, dün Atatürk'e güven mektubunu sunmuştu. Resmîmî, Elçinin hoşçe girişini gösteriyor.

Arsulusal iş bürosunda

B. C. Hüsni, ekonomi ve endüstri sırasızın temelini anlattı

Cenevre, 20 (A.A.) — Arsulusal çalışma bürosu konferansı; kurumun direktörü B. Bahter'in yıllık raporunu konuşmaya devam etmiştir. Berni Elçisi B. Cemal Hüsni aşağıdaki söylevde bulunmuştur:

Bay Cemal Hüsni - Türkiye delegesi - Bay Başkan, Bayanlar, Baylar, arsulusal çalışma bürosu direktörü tarafından verilmiş olan anaşal rapor bir çok sözlerle ve enteresan söylevlerle yol açmış ve bu söylevlerde hele işbirlik meselesi ileri sürülmüştür. Seçin aytaçlar, kendilerinin çok kere yetkinliğine ve etkinliğine (Sona 4 üncü sayfada)

Yunanistanda kiralık meselesi

Atina, 20 (A.A.) — Eski yunan Kralı Yorgi, Londra'dan Ekdü Gres gazetesi direktörüne şu sözleri söylemiştir:

"Yunan tahtına düşeceği mi düşündükçe, orada ne yapacağımı, sıyasal hayatta sükmün ve beşgenliğin nasıl bişibütün geri getirileceğini, kralın hiç bir zaman sıyasa yapmadığı ve yapmayacağı inancının ne suretle kökleştirileceğini, kralın bütün partilerden (Sona 2 inci sayfada)

C. H. P.

Genyönkurulunda

C. H. Partisi Genyönkurulunda dün toplanmıştır. Giresun, Erzurum, Gümüşhane illerinde bazı ilçe yöneticilerinin başkanlarını onayladıktan sonra Halkvevleri öjreniğinin türkçe çevrim işini bitirmiştir.

B. Edenin Paris yolculuğunu sebepleri

Londra, 20 (A.A.) — İngiliz ve Alman eksperleri, doçlandı sistemdeki gemilerin harb krizleri arasında mı yolsa sağde kruvazörler arasında mı gireceğini görüşmüşlerdir. Haber alındağın göre, birinci görüş kabul edilmiştir.

B. Eden

tır. Demek oluyor ki Almanya, yalnız iki parça harb kruvazörü yapacaktır. Zira, aslında elinde olan doçlandı sistemdeki üç gemi ile, bu cins gemiler için kendisine izin verilen yüzde 35 nisbetini tutmuş olacaktır.

(Sona 2 inci sayfada)

Yeni Moskova elçimiz

Öğrendiğimize göre, Vasi Çinar'ın ölümüyle açılan Moskova Büyük Elçiliğine eski Su Bakan Diyarbekir sayılavı B. Zekâi Apaydın'ın atanması için yapılan soruya, Sovyet Hükümeti kıvançla kabul cevabı vermiştir. (A.A.)

Yevtiç kabinesi çekildi

Belgrad, 20 (A.A.) — Royter Ajansı bildiriyor: Başbakan B. Yevtiç bugün öğleden sonra Prens Pol'ka kabinesini çekilmesini vermiştir.

BUGÜN

5. ci sayıdaki okuyunuz
Hava silahlanma yarış

Atatürkle bir mülâkat

“Atiden bahsetmiyelim. Harp tehlikesi bulunduğumuz zamanda vardır,,

“En müessir tedbir, mütearrize taarruzunun yanına kâr kalmıya çağın açıkça anlatacak arsulusal teşkilâtın kurulmasıdır.”

Ben diktatör değilim. Benim arzu edip to yapmıyacağım hiç bir şey yoktur Çünkü ben zörekli ve insafsızca hareket etmemelisiniz

Ankara, 20 (A.A.) — Gladys Bakerin Atatürkle mülakatına dair inililer eden yazının eline geçen bir aslından tercüme ediyoruz:

Yakın bir atide harbin çıkması muhtemel olduğuna zannediyor musunuz?

Son zamanlarda kendisine Atatürk ismi verilen Mustafa Kemal asker inkılabçısı, Türkiye cumhuriyeti reisi olmadan evvel sultanların ikametgâhı olan Dolmabahçe isimli beyaz mermer saraydaki yemek masasının altın sofra takımından dürtü mavi gölterisi kaldırdı ve nazarı Şam işi perdeli yüksek pencerelerden karabük ve asude Boğaziçine geçerek Anadolu sahilinin yarıp sünen ‘Le’anaa gitti. Ağır ve ciddi bir sesle.

—Yakın Atiden bahsetmemeliyiz, dedi. Harp tehlikesi bulunduğumuz zamanda vardır.

— Sonu 5 inci sahifede —

Ek 3.

Tan, 21 Haziran 1935: 1

Büyük Şef Beynelmilel vaziyeti nasıl görüyor?

(Baş tarafı 1 inci sahifede)

Türkiye ve bolşeviklik

«Türkiyede bolşevikliğin yayılmasından korkuyor musunuz?» dedim.

Su cevabı verdi:

«Türkiyede bolşeviklik olmayacaktır. Çünkü Türk hükümetinin ilk gayesi halka hürriyet ve saadet vermek, askerlerinize olduğu kadar sivil halkınıza da içi bakmaktır. Türkiyede işsizlik yoktur. Milletimizin efradı baş zamanlarında sikkî dincenine imkânlarına maliktir.»

Boğazlar rejimi

«Türkiye neden Boğazları tahkim etmek istiyor?» soruldu:

«Türkiyenin Boğazları açık bırakmağa razı olduğu Lozan muahedesiindenberi dünya vaziyeti ve bazı şerait değişmiştir. Boğazlar, Türk arazisini iki kısma ayırır. Bundan dolayı bu deniz geçidinin tahkimi Türkiyenin emniyeti ve müdafaa için çok ehemmiyetlidir. O, aydın zamanda, beynelmilel münasebatın can alıcı bir unsurudur. Anahtar vaziyetinde böyle mühim bir yer, herhangi sergüzeştçi bir mütearrifin keyfine ve merhametine bırakılamaz. Türkiye, muhtemel sulh bo-

zucularının, birhiklerle harbetmek için Boğazlardan geçmesine mâni olmaya mecburdur.»

Kuursuz smokininin altında geniş omuzları doğrulttu. «Türkiye buna asla müsaade etmeyecektir» dedi.

Kamâl Atatürke neden diktatör diye çağrılmaktan hoşlanmadığını sordum:

«Ben diktatör değilim dedi. Benim kuvvetim olduğuna söylüyorlar. Evet bu doğrudur. Benim arzu edip te yapamıyacağım hiçbir şey yoktur. Çünkü ben zoraki ve insafsızca hareket etmek bilmem. Bence diktatör, diğerlerini iradesine ramedendir. Ben halbleri kıvarak değil, halbleri kuzanarak hükmetmek isterim.»

O (Gazi), vani (muvaffak olmuş) unvanını da sevmeyiz. Ona halk tarafından verilen ve (Türklerin bahau) demek olan (Atatürk) diye çağırılmağı tercih eder.

İstirahatte iken yüzü sert, dudakları trajiktir. Neşeli olduğu zaman bile gözleri çelik pırlamasını muhafaza eder.

Mesud olup olmadığını sordum: «Evet» dedi. «Çünkü muvaffak oldum.»

Ek 4.

Tan, 21 Haziran 1935: 1